

TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályzó rendszer kidolgozása” pillér

Gyermekjóléti alapellátás

Készült a TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt azonosító számú „A szociális szolgáltatások modernizációja, központi és stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása – Szabályozási pillér (I.)” projekt keretében

Budapest, 2011. szeptember

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalomjegyzék

1. Bevezető.....	3
1.1. A szakmai szabályozók elkészültének okai	3
1.2. Az ellátás meghatározása	4
1.3. Célok, eredmények.....	6
1.4. A gyermekjóléti alapellátás missziója	6
1.5. Alapelvek	10
1.6. Sztenderdek	13
1. sztenderd: A gyermekjóléti szolgáltatás	13
2. sztenderd: Gyermek napközbeni ellátása	21
3. sztenderd: A gyermekek átmeneti gondozása	26
1.7. Kritériumok	30
2. Protokollok	
2.1. Gyermekjóléti szolgáltatás – Prevenció	
2.2. Gyermekjóléti szolgáltatás – A jelzőrendszer működtetése	
2.3. Gyermekjóléti szociális segítő munka	
2.4. Napközbeni ellátás – Bölcsőde	
2.5. Napközbeni ellátás – Családi napközi	
2.6. Napközbeni ellátás – Családi gyermekfelügyelet	
2.7. Napközbeni ellátás – Házi gyermekfelügyelet	
2.8. Gyermek átmeneti otthona	
2.9. Családok átmeneti otthona	

1. Bevezető

1.1. A szakmai szabályozók elkészültének okai

A Gyermekvédelmi törvény hatályba lépése új alapokra helyezte a gyermekvédelmet, a gyermekvédelem intézményrendszere teljeskörű strukturális átalakuláson ment keresztül, amely kihatott a gyermekvédelmi szakma fejlődésére is. Ez azt jelenti, hogy a rendszerváltozás a Gyermekvédelmi törvény hatályba lépésével érte el a magyar gyermekvédelmet, a törvény megalkotása ugyanis önálló és független rendszerre formálta azt. A gyermekvédelem szakmai szabályozói elkészítésének lehetőségét tehát a Gyermekvédelmi törvény és az eltelt években végbemenő, a gyermekvédelem minden elemére kiható változások alapozták meg. Az eltelt 13 év alatt felhalmozódott tapasztalatok elengedhetetlenné teszik a szakmai szabályok megfogalmazását.

A gyermekvédelem feladata, hogy az ország társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális körülményei között a gyermekek szükségleteinek kielégítésére vonatkozó szabályokat megfogalmazza, továbbá az e szabályok szerint működő ellátórendszert kiépítse. Ez az ellátórendszer a gyermekvédelem, intézményrendszere differenciált és speciális. A szolgáltatások elemeinek professzionális megvalósulása a gyermekvédelem módszertana. A módszertan, definíciója szerint a megismerés eszköze, a valóság megértésének és a tanultak alkalmazásának eszköze, és a szabályok rendszere. Ennek megfelelően a módszertan három funkcionális eleme a megismerés, az alkalmazás és a szabályozás. Célját és folyamatát vizsgálva minden módszertani tevékenység a szakmai szabályok megalkotásának irányába tart, ennek következtében a módszertani munka eredménye a szakterületek szakmai szabályainak, módszertani protokolljainak elkészítése.

A szakmai szabályok a feladatok ellátásának szabályozását jelentik, tulajdonképpen szakmai-etikai megközelítésen alapuló problémakezelést, annak standardizálását nevezhetjük szakmai szabálynak. A szakmai szabályok kialakítása a jó gyakorlatok (Good Practice) gyűjtésével kezdődik, majd a tapasztalatok feldolgozása után, a módszertani útmutatók segítségével egy-egy szolgáltató szakember kollektíva elkészítheti saját szakmai szabály gyűjteményét. Ezekből alakulhat ki egy szakterület szakmai szabály kódexe, amely elvezethet a gyermekvédelem szakmai szabály kódexének elkészüléséhez.

A szakmai szabály fogalmának általános megfogalmazására a Gyvt. életbelépése után került sor, eszerint a szakmai szabályok az egyes gyermekvédelmi intézmények/ellátási formák céljának és feladatának megfelelően csoportosítják, rendszerezik, foglalják kódexbe az

intézmény/ellátási forma működésének személyi és tárgyi feltételeit, az ott felhasznált ismereteket és az alkalmazott módszereket. Ezenkívül pontosan meghatározzák azt is, hogy mit kell tudniuk az alkalmazottaknak, és mit nyújt az intézmény az ellátottaknak. A szakmai szabályok a bennük foglalt lépések, eljárási folyamat tartalmát tekintve a szükségletek kielégítésének olyan feltétel-, ismeret-, módszer- és követelmény-rendszereként állnak elő, amit a szakma önmagával szemben támaszt. A szakmai szabályok közül a gyermekvédelem számára elsősorban a protokollok kialakítása szükséges, mivel az irányelvek és sztenderdek a jogszabályokban megtalálhatók.

Az eredményes és jó színvonalú tevékenység elérése érdekében végzett szolgáltatási tevékenységek meghatározása a protokoll. A protokoll – az azonosított jó gyakorlatok alapján - leírja és rendszerezi mindazokat a folyamatokat, tevékenységeket, eseményeket, kapcsolatokat és feltételeket, melyek egy meghatározott szolgáltatási eredmény eléréséhez szükségesek. Ez a szabályozóanyag-típus tehát részletesen, lépésekre bontva leírja az utakat, melyek az adott követelmények eléréséhez vezethetnek.

A TÁMOP 5.4.1 kiemelt projekt szabályozási pillérében sor kerülhetett a szakmai szabályok kialakítására. az idei évtől. Ennek keretében már elkészültek a szabályozó anyagok, melyek szakértői bírálat és kipróbálás nyomán módosításra, majd bevezetésre kerülnek. A szabályozási pillér átfogó céljai a szakmai szabályok megalkotásának során:

- A szolgáltató rendszer átláthatóságának, tervezhetőségének javítása (jó kormányzás)
- A szolgáltatások hatékonyságának növelése, minőségük javítása (legjobb minőség)
- Növelni a szakma képességét arra, hogy meghatározza a saját működési területét befolyásoló szabályokat
- A szakmai szabályok kidolgozása és bevezetése a szakma tanulási folyamatává váljon
- Fiatal szakemberek szakértővé válásának elősegítése

1.2. Az ellátás meghatározása

A gyermekek védelme a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítésére, veszélyeztetettségének megelőzésére és megszüntetésére, valamint a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerülő gyermek helyettesítő védelmének biztosítására irányuló tevékenység. A gyermekek védelmét pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások, valamint e törvényben meghatározott hatósági intézkedések biztosítják.

A gyermekjóléti alapellátások célja, hogy hozzá járuljon a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítéséhez, a veszélyeztetettség megelőzéséhez

és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetéséhez, valamint a gyermek családjából történő kiemelésének a megelőzéséhez.

A gyermekjóléti alapellátás körébe tartozik minden olyan, a gyermekvédelem körébe sorolt szociális segítő szolgáltatás, amely a gyermek családban¹ történő nevelését támogatja.

A gyerekek védelme keretében eljáró szervezetek és személyek tevékenységük során együttműködnek a családdal és egymással így elősegítve a gyermek családban történő nevelkedését. A segítő szolgáltatások mindig az adott gyermek legjobb érdekét kell, hogy szolgálják.

Az alapellátás keretében nyújtott személyes gondoskodást - lehetőség szerint - a jogosult lakóhelyéhez, tartózkodási helyéhez legközelebb eső ellátást nyújtó személlynél vagy intézményben kell biztosítani.

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások közé tartozik a gyermekjóléti szolgáltatás, a gyermekek napközbeni ellátása, és a gyermekek átmeneti gondozása.

A gyermekjóléti szolgáltatás olyan, a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének enyhítését, megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését.

A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerőpiaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő munkarendjéhez igazodik.

A gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermek számára kell biztosítani, akinek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége, akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel együtt a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül, akinek a szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásról nem tud gondoskodni.

A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi

¹ Elsősorban a gyerek saját vérszerinti családjáról, megvalósult örökbefogadás után az örökbefogadó családról, illetve valamely hatósági döntés (családbafogadás, ideiglenes elhelyezés 3. személlynél, vagy szülői ház elhagyása) nyomán helyettesítő családról van itt szó.

gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Közoktatási törvény hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.

A gyermekek napközbeni ellátásának minősül az iskolai napközis ellátásban nem részesülő, különösen a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett tíz év feletti gyermekek számára nyújtott nappali felügyelet, foglalkoztatás - sport- és egyéb klubfoglalkozás, illetve játszótér, játéktár, játszóház keretében - és az étkeztetés biztosítása is, feltéve, ha a működtető rendelkezik az ehhez szükséges - a külön jogszabályban meghatározott - személyi és tárgyi feltételekkel.

A gyermekek átmeneti gondozása keretében - kivéve, ha a gyermek átmeneti gondozását családok átmeneti otthona biztosítja - a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő, az életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő étkeztetéséről, ruházattal való ellátásáról, mentálhigiénés és egészségügyi ellátásáról, gondozásáról, neveléséről, lakhatásáról, azaz teljes körű ellátásáról kell gondoskodni. A gyermek átmeneti gondozása megszervezhető a működtető által kijelölt helyettes szülőnél, gyermekek átmeneti otthonában vagy családok átmeneti otthonában.

1.3. Célok, eredmények

A szabályozó anyagok elkészítésének célja az, hogy nyilvánvaló és egyértelmű legyen, mikor mit kell a segítő szakembernek tennie.

Segítő munkáját elsődlegesen a segített gyerek legjobb érdeke kell, hogy meghatározza.²

Eredményesség

A protokollok egységes használata a szolgáltatásokat összehasonlíthatóvá, illetve mérhetőbbé teszi. Evvel az összemérhetőséggel a gyermekvédelem formálói könnyen képet kaphatnak a hiányokról, ellátási egyenlőtlenségekről, a fejlesztendő területekről.

A terepen dolgozó szociális segítő szakemberek a protokollok használatával könnyebben eligazodnak szakmai tennivalóik tengerében.

1.4. A gyermekjóléti alapellátás missziója

A gyermekjóléti alapellátás missziója a gyermekek jogainak érvényesülése érdekében egyrészt azon családok támogatása és megerősítése, amelyek gyermekeik felnevelésében nélkülözik a szükséges feltételeket, illetve ezeknek megteremtésében támogatásra szorulnak; másrészt a védelem biztosítása a gyermekek számára a fejlődésüket akadályozó vagy hátráltató veszélyek ellen.

² Szabályozó anyagainkban következetesen „az adott gyermek legjobb érdeke” kifejezést használjuk a jogszabályban szereplő „a gyermek mindenk felett álló érdeke” kifejezés helyett. A személyes szolgáltatások ugyanis nem egy általános elvet, a gyermek mindenk felett álló érdeke elsődlegességének elvét követi, hanem a szolgáltatásban közvetlenül érintett gyerek személyiségét, körülményeit, lehetőségeit veszik figyelembe, a segítő szakemberek munkájuk során így az adott gyerek legjobb érdekét szolgálják.

A gyermekek jogairól a következőket mondja az 1997. évi XXXI. Törvény:

6. § (1) A gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez.

(2) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a saját családjában történő nevelkedéséhez, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez.

(3) A fogyatékos, tartósan beteg gyermeknek joga van a fejlődését és személyisége kibontakozását segítő különleges ellátáshoz.

(4) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek ellen védelemben részesüljön.

(5) A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.

(6) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő, a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző műsorokhoz hozzáférjen, továbbá hogy védelmet élvezzen az olyan káros hatásokkal szemben, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia.

7. § (1) A gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztetettség miatt nem szabad családjától elválasztani.

(2) A gyermeknek joga van - örökbefogadó családban vagy más, családot pótló ellátás formájában - a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez.

(3) A gyermek helyettesítő védelme során tiszteletben kell tartani lelkiismereti és vallásszabadságát, továbbá figyelemmel kell lenni nemzeti, etnikai és kulturális hovatartozására.

(4) Ha törvény másként nem rendelkezik, a gyermeknek a szülő felügyeleti joga megszűnése esetén is joga van származása, vér szerinti családja megismeréséhez és - a vér szerinti család beleegyezése mellett - a kapcsolattartáshoz.

(5) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson abban az esetben is, ha a szülők különböző államokban élnek.

8. § (1) A gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő

minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.

(2) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy az őt érintő ügyekben az e törvényben meghatározott fórumoknál panasszal éljen.

(3) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy alapvető jogai megsértése esetén bíróságnál és törvényben meghatározott más szerveknél eljárást kezdeményezzen.

9. § (1) Az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek joga különösen, hogy életkorához, egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodóan

a) állandóságot, érzelmi biztonságot nyújtó teljes körű ellátásban, gondozásban, - nemzetiségi, etnikai és vallási hovatartozását figyelembe vevő - megfelelő nevelésben, oktatásban részesüljön,

b) gondozási helyének megváltoztatását, gyermekével vagy testvéreivel való együttes elhelyezését kezdeményezze,

c) felzárkóztató, tehetségfejlesztő programokon és érdeklődésének megfelelő szabadidős foglalkozásokon vegyen részt,

d) vallási vagy lelkiismereti meggyőződését szabadon megválassza, kinyilvánítsa és gyakorolja, valamint hit- és vallásoktatásban vegyen részt,

e) véleményt nyilvánítson a részére biztosított nevelésről, oktatásról, ellátásról, a személyét érintő kérdésekben meghallgassák, tájékoztassák,

f) érdekei képviselőjére gyermekönkormányzat létrehozását kezdeményezze,

g) támogatást kapjon gondozójától, törvényes képviselőjétől családi környezetébe való visszatéréséhez,

h) családi környezetébe való visszatérését kezdeményezze,

i) személyes kapcsolatait ápolhassa,

j) a személyes tulajdon szokásos tárgyaihoz fűződő jogait gyakorolhassa,

k) utógondozásban részesüljön.

(2) Ha az (1) bekezdés i) pontja szerinti jog gyakorlása a gyermek személyiségfejlődését hátrányosan befolyásolja, a szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult közeli hozzátartozó kapcsolattartási joga az e törvényben foglaltak szerint korlátozható, megvonható vagy szüneteltethető.

(3) A speciális gyermekotthonban vagy gyermekotthon speciális csoportjában elhelyezett gyermeket - helyzetére való tekintettel - fokozott védelemben kell részesíteni.

(4) A speciális gyermekotthonban elhelyezett gyermek

a) egészségügyi ellátására, személyisége korrekációjához szükséges terápiára az állapotának megfelelő és a többi gyermek biztonságát védő módon, továbbá

b) gondozása és nevelése során jogait, személyes szabadságát korlátozó intézkedés alkalmazására csak feltétlenül indokolt esetben önmaga vagy mások veszélyeztetése esetén kerülhet sor.

A gyermekes családok támogatása és a fejlődésükben veszélyeztetett gyermekek védelme érdekében nyújtott szolgáltatások bizonyos előfeltéveéseken alapulnak.

- A gyermekek harmonikus felnevelkedése közös érdeke a társadalomnak és a gyermekeket nevelő családoknak. A gyermekek harmonikus fejlődéséért elsősorban családjuk a felelős, de a felnövekvő nemzedékért viselt általános társadalmi felelősség letéteményeseként az állam egyrészt gondoskodik azokról a feltételekről, amelyek támogatják a családokat gyermeknevelési feladataik teljesítésében, másrészt szolgáltatásaival, illetve szükség esetén hatósági beavatkozással védelmet biztosít a gyermekek számára a fejlődésüket akadályozó vagy hátráltató veszélyek ellen.
- A gyermekvédelmi szakma sajátos értéktételezései, melyek a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások felépítésében közrejátszanak, az államnak ebben a felelősségvállalásában gyökereznek. A gyermekekért viselt kettős felelősségből adódó konfliktusok kezelése a gyermekjóléti és gyermekvédelmi munka sajátossága. A gyermekjóléti alapellátások tehát egyrészt támogatják az arra rászoruló családokat, hozzájárulnak a szülők kötelességeinek teljesítéséhez, a gyermekekről történő kielégítő gondoskodás feltételeinek megteremtéséhez, másrészt amennyiben a gyermek megfelelő fejlődését a családjában vagy a közösségben veszély fenyegeti, a gyermek jólétét figyelemmel kíséző intézményeknek beavatkozási kötelességük keletkezik. Ebben az esetben a gondoskodási tevékenység mellett a védelmi és kontrollgyakorlási kötelezettségük is érvénybe lép.
- A gyermek jogai és legjobb érdeke minden olyan esetben elsőbbséget élveznek a szülők és a gyermekkel kapcsolatba kerülő mások jogaival és érdekeivel szemben, amely esetekben ezek a jogok és érdekek egymással konfliktusba kerülnek. Így a konfliktusos helyzetekben nem kérdéses, hogy az ügyben eljáró szakembereknek mely érdekek mellé kell állniuk. Ez magával hozza a gyermekvédelmi munka sajátosságát, a sorozatos konfliktusok vállalását a gyermekek jogainak és érdekeinek védelme miatt.
- Ugyanakkor viszont a gyermekek legalapvetőbb érdeke, hogy saját családjukban, szeretetkapcsolatban nevelkedjenek fel, mert csak a bensőséges szülő-gyermek kapcsolat teremthet megfelelő alapot a gyermek felnevelkedéséhez. Ezért a gyermekvédelmi ügyekben eljáró szakembereknek nagyon körültekintően kell eljárniuk. A veszélyeztetés gyanújának felmerülése esetén figyelembe kell venniük a szülő-gyermek kapcsolat sajátosságait, a család értékrendjét, nem indulhatnak ki a saját

értékrendjükből. Így a gyermeket a családjából kiemelni csak a veszélyeztetés nagyon súlyos, kezelhető szintre nem csökkenthető helyzeteiben, illetve a család és a gyermek közötti viszony ellehetetlenülése esetében lehet.

Mindez azt a kötelezettséget jelenti, hogy a gyermekvédelmi munkában a gyermeket körülvevő világot a gyermek szempontjából kell szemlélni, értelmezni és értékelni.

Ezek az előfeltételek épülnek fel a szolgáltatások alapelvei, melyek a szolgáltatás nyújtásának filozófiáját határozzák meg, a szociális szolgáltatások központi, az adott szolgáltatási területen releváns értékeiben gyökereznek, leírják az értékek egymáshoz való viszonyát, ugyanakkor támpontokat adnak arra vonatkozóan, hogy az eljárásokban, az egyes szolgáltatási döntésekben ezek hogyan jelenjenek meg. A szolgáltatások szakmai szabályai összefüggnek egymással. Míg az alapelvek a szolgáltatási területen érvényes célok kérdésére adott válaszok, és kereteket biztosítanak a hogyan meghatározásához, a szakmai szándékok az egyes szolgáltatások elvárt kimeneteit ismertetik, az ezekhez kapcsolódó protokollok pedig a tevékenységeket, azaz a szolgáltatás tartalmát (a mit és hogyan kérdésre adott választ) tisztázzák. Az alapelvek, a szakmai szabályok és protokollok átláthatóvá teszik a szolgáltatások működését, és alapot teremtenek a számonkérhetőséghez.

1.5. Alapelvek

A gyermekvédelmi segítő szakma alapelvei:

- A gyermeki jogok figyelembe vétele és tiszteletben tartása
- A gyermeki jogok védelme.
- A gyermek és családja önrendelkezésének lehető legszélesebb körű meghagyása.
- A segítő folyamat során a gyermek és családja részvételének elősegítése.
- A segítő munka elő kell, hogy segítse, hogy a folyamatban a segítettek (a gyerek és családja) saját érdekeiket érvényesíthesse, véleményüket, javaslataikat folyamatosan figyelembe kell venni.
- Bár a szociális segítő munka folyamat-központú, mindvégig szem előtt kell tartani az eredményesség alapelvét, azt, hogy a segítő munka az érintett gyerek jólétét, „jobb-létét” szolgálja.

A szociális segítő munkában folyamatosan szem előtt kell tartani a legkisebb beavatkozás elvét. A segítő szakember nem dönthet a gyermek (és családja) helyett, nem veheti át a szülőktől a gyerekkel kapcsolatos döntések felelősségét (természetesen egészen addig van ez így, amíg ez nem ellentétes a gyermek érdekével).

- *A család önrendelkezésének támogatása*

A gyermekjóléti alapellátás nyújtása során a szociális munka etikai kódexének előírásai nyújtanak támpontokat a segítő kapcsolat kialakításában. A gyermekvédelmi szakember egyenlő felekként tárgyal a gyermek fejlődési szükségleteiről, és azok biztosításának feltételeiről a szolgáltatást igénybe vevő családokkal, és életkorukhoz mérten a gyermekek által kifejtett álláspontokat is kihangosítja, figyelembe vételét elősegíti. Az életükkel és gyermekeik nevelésével összefüggő tudásokat, készségeket tesz elérhetővé a család számára, hogy ezzel támogassa az informált és hatékony döntéshozást saját életük kérdéseiben. Az önrendelkezés támogatásának elve összefügg a legkisebb beavatkozás elvével, mely szerint a gyermekvédelem minden szintjén, úgy az alap-, mint a szakellátásban (a gyermek legjobb érdekének való megfelelés mellett) mindenkor úgy kell konzultálni, segítséget nyújtani, ellátást biztosítani, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben avatkozzon be a család életébe. A szülők ellenében a szakemberek csak akkor tehetnek bármit is, ha erre a gyermek védelme érdekében okvetlenül szükség van, illetve erre hatósági felhatalmazásuk megtörtént. Még ebben az esetben is mind a gyermek, mind szülei számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget biztosítani kell.

▪ *A hátrányos megkülönböztetés tilalma a szolgáltatás nyújtása során*
Az Alkotmány 70/A. § kimondja, hogy az emberi és állampolgári jogok mindenkit különbségtétel nélkül megilletnek, illetve előírja a hátrányos megkülönböztetés büntetését. Az Alkotmány 10 olyan szempontot emel ki nevesítve (faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési helyzet), amely alapján tilos hátrányosan megkülönböztetni bárkit, de a felsorolás nyílt végű, az egyéb helyzet kategóriába számos más megkülönböztetés is beletartozhat. Így például az Alkotmánybíróság a több esetben is egyéb helyzet szerinti diszkriminációnak ítélte a szexuális irányultság szerinti megkülönböztetést (Lásd: 20/1999 (VI. 25.; 37/2002. (IX. 4.) AB határozatok). Az Alkotmány 66. § emellett külön is kiemeli a nők és férfiak egyenlőségét, a nemi alapú diszkrimináció tilalmát.

A szociális munka etikai kódexe 8-9. pontja foglalkozik a megkülönböztetésektől mentes gyakorlat kötelezettségére:

„8. A szociális munkás tiszteletben tartja minden ember méltóságát, értékét, jogait, céljait és szándékait.

9. A szociális munkás - a Magyar Köztársaság alkotmánya 70/A. § (1) bekezdésének megfelelően - a kliens vagy kliensek hátrányos megkülönböztetése nélkül végzi munkáját.”

A diszkrimináció tilalma nem csak arra vonatkozik a gyermekes családokkal végzett munkában, hogy a szolgáltatás nyújtása során a szakember nem különböztetheti meg hátrányos módon az igénybevevőket valamilyen sajátosságuk alapján, hanem azt is, hogy tiszteletben kell tartania az igénybevevők közösségi beágyazottságból fakadó kulturális sajátosságait, életmódját, gyermeknevelési szokásait. Ez értékdilemmákat okozhat a mindennapi munka során, hiszen például a gyermekek munkavégzésére vagy fegyelmezésére vonatkozó elvek nagymértékben

különbözhetnek a társadalom egyes alcsoportjainak esetében, és ami az egyik csoportnál elfogadhatatlan, a másikonál adekvát nevelési módszerek tekintődik. Az ilyen értékdilemmák avatott kezelése a gyermekes családokkal végzett munka sajátossága. Minden esetre a gyermekvédelmi szakember nem tekintheti saját értékrendjét mérvadónak a gyermekes családokkal végzett munkában, miközben természetesen a gyermeket meg kell védenie a veszélyeztetettség minden formájától, a gyermekek súlyos károsodása nem menthető kulturális sajátosságokra hivatkozva.

- *A szolgáltatást igénybe vevő család és (életkorának megfelelő módon) a gyermek bevonása a szolgáltatás tervezésébe, nyújtásába, értékelésébe*

Az önrendelkezés jogának figyelembevétele szorosan összefügg a részvétellel. A gyermekvédelmi szakember akkor dolgozik megfelelően, ha a lehető legnagyobb mértékben bevonja a szolgáltatást igénybe vevő családot és gyermeket a szolgáltatással kapcsolatos döntésekbe, valamint a szolgáltatások javítását célzó értékelésbe. A szolgáltatás az igénybevevő szükségleteire, igényeire válaszoló tevékenység, így nyilvánvalóan az igénybevevő tudja elsősorban eldönteni, hogy mire is lenne szüksége életminősége javítása érdekében.

- *A családok öngondoskodási képességének erősítése*

Az öngondoskodási képesség források igénybevétele és fejlesztését jelenti az adott kultúrában elfogadhatónak ítélt életminőség és életvitel megvalósítása érdekében. Forrásokon itt nem pusztán anyagi forrásokat értünk, hanem tudást és a kapcsolatokat is, melyek megalapozzák és támogatják az életvitelt, és azon belül a gyermekek megfelelő („elég jó”) nevelését. Öngondoskodási képességük erősítése érdekében a gyermekvédelmi szakember ellátásokat, szolgáltatásokat, forrásokat ajánl fel és szervez a gyermekes családok számára, tájékoztat ezek igénybevételeinek feltételeiről és eljárásairól, szükség esetén kapcsolatba lép a szolgáltatókkal, és összeköti velük a családot, képviseli érdekeiket a másik szolgáltatóval folytatott tárgyalásban. A családtagok beleegyezésével és együttműködésével erősíti és mozgósítja a család rendelkezésére álló társas támogató hálózatokat, szükség esetén a családdal együtt bevonható, mozgósítható forrásokat keres.

- *Együttműködés a helyi közösség különböző szerveződéseivel*

A családok megerősítése minden esetben feltételezi a gyermekes családok közösségi támogató hálóinak erősítését, mivel a környezetnek a család és a gyermek(ek) érdekeinek megfelelő alakítása csak a közösségen belül és annak bevonásával lehetséges. A gyermekvédelmi szakember egyik legfontosabb feladata ezért a forrásfejlesztés: a gyermekes családok segítése a társas támogató rendszerek__építésében, lehetőségeik kihasználásában, valamint a gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézmények szakembereivel való együttműködés a gyermekes családok és különösen a gyermekek helyzetének javítása érdekében.

- *Gyermek-központú szolgáltatás*

A szolgáltatás gyermek-központúsága azt jelenti, hogy a szolgáltatási folyamatban megjelenő tényezőket minden esetben a gyermek nézőpontjából elemezzük és értékeljük, azaz abból a szempontból, hogy a gyermek életében megjelenő különböző tényezők mennyiben segítik vagy hátráltatják a gyermek fejlődési lehetőségeinek kibontakozását.

- *A gyermek védelme minden, a fejlődési lehetőségeinek kibontakozását veszélyeztető helyzettel, eljárással, tevékenységgel szemben*

A gyermeknek joga van a védelemre minden olyan helyzet, eljárás, tevékenység ellen, amely veszélyezteti fejlődési lehetőségeinek kibontakozását, legyen szó akár a családjában, a nevelési és oktatási vagy más intézményben, vagy a tágabb környezetben kialakuló veszélyhelyzetről.

1.6. Sztenderdek

1. sztenderd: A gyermekjóléti szolgáltatás

A gyermekjóléti szolgáltatás olyan, a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének enyhítését, megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését.

A családban történő nevelés elősegítése

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermek testi, lelki egészségének, családban történő nevelésének elősegítése érdekében a gyermeki jogokról és a gyermek fejlődését biztosító támogatásokról való tájékoztatás, a támogatásokhoz való hozzájutás segítése; a családtervezési, a pszichológiai, a nevelési, az egészségügyi, a mentálhigiénés és a káros szenvedélyek megelőzését célzó tanácsadás vagy az ezekhez való hozzájutás megszervezése; a szociális válsághelyzetben lévő várandós anya támogatása, segítése, tanácsokkal való ellátása, valamint számára a családok átmeneti otthonában igénybe vehető ellátáshoz való hozzájutás szervezése; a szabadidős programok szervezése; a hivatalos ügyek intézésének segítése.

A jogokról, támogatásokról és ellátásokról történő tájékoztatást úgy kell szervezni, hogy arról a gyermek - fejlettségétől függően - önállóan, törvényes képviselője nélkül is tudomást szerezhessen.

A gyermekjóléti szolgálat a támogatásokhoz, ellátásokhoz való hozzájutás érdekében segítséget nyújt a gyermek vagy szülője (törvényes képviselője) kérelmének előterjesztéséhez; szükség esetén kezdeményezi a támogatás megállapítását, az ellátás igénybevételét a hatáskörrel

rendelkező illetékes hatóságnál, szolgáltatónál; a gyermeket, illetve a szülőt felkészíti a támogatás célszerű felhasználására.

A gyermekjóléti szolgálat tájékoztatást nyújt a szülőnek az óvodáztatási támogatás igénybevételének lehetőségéről, feltételeiről és módjáról.

Ha az első alkalommal járó óvodáztatási támogatást a helyi önkormányzat rendelete alapján természetben kell nyújtani, a gyermekjóléti szolgálat a gyermek óvodáztatással kapcsolatos szükségleteinek felmérése érdekében felveszi a kapcsolatot a családdal és az óvodával, valamint segítséget nyújt a természetbeni juttatás biztosításában.

Amennyiben a családtervezési, a pszichológiai, a nevelési, az egészségügyi, a mentálhigiénés tanácsadást nem a gyermekjóléti szolgálat végzi, a szolgálat a gyermeket, illetve szülőjét felhívja a tanácsadás igénybevételének lehetőségére; tájékoztatja a tanácsadás céljáról és feltételeiről; segíti a tanácsadást nyújtó felkeresésében.

A gyermekjóléti szolgálat a szociális válsághelyzetben levő várandós anyát tájékoztatja az őt, illetve a magzatot megillető jogokról, támogatásokról és ellátásokról; segíti a támogatásokhoz, ellátásokhoz, szükség esetén a családok átmeneti otthonában igénybe vehető ellátáshoz való hozzájutásban; személyes segítő kapcsolat keretében közreműködik problémái rendezésében.

A gyermekjóléti szolgálat a születendő gyermeke felnevelését nem vállaló várandós anyát tájékoztatja az örökbeadás lehetőségéről; az örökbefogadást elősegítő közhasznú szervezetek tevékenységéről és elérhetőségéről; arról, hogy bármely gyámhatóság és területi gyermekvédelmi szakszolgálat részletes tájékoztatást ad az örökbefogadási eljárásról, és hogy bármely gyámhatóság illetékes a szülői nyilatkozat felvételére; arról, hogy az örökbefogadási eljárás lefolytatására melyik gyámhivatal illetékes, valamint a gyermeknek az egészségügyi intézményeknél működő inkubátorokba történő elhelyezésének lehetőségéről és annak jogi következményeiről.

A gyermekjóléti szolgálat és az illetékes védőnő haladéktalanul tájékoztatják egymást, ha a várandós anya szociális válsághelyzetben van.

A gyermekjóléti szolgálat segíti a gyermeket, illetve a családját az átmeneti gondozáshoz való hozzájutásban.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója segítséget nyújt a családnak az átmeneti gondozást szükségessé tevő okok megszüntetésében, illetve elősegíti a gyermek mielőbbi hazakerülését.

Az előző bekezdésben meghatározott tevékenysége során a családgondozó együttműködik az átmeneti gondozást nyújtó szolgáltatóval.

A gyermek számára olyan szabadidős programokat kell szervezni, amelyek a családban jelentkező nevelési problémák és hiányosságok káros hatásainak enyhítését célozzák, illetve megszervezése a rossz szociális helyzetben lévő szülőnek aránytalan nehézséget okozna.

A gyermekjóléti szolgálat kezdeményezi, hogy a közoktatási intézmények, az ifjúsággal foglalkozó szociális és kulturális intézmények, valamint a

társadalmi szervezetek szervezzenek az előző bekezdés szerinti célokat szolgáló programokat.

A gyermek részvételének elősegítése céljából a gyermekjóléti szolgálat nyilvántartást vezet a településen rendelkezésre álló, szabadidős programokat nyújtó szervezetekről, és felkéri őket, hogy nyújtsanak tájékoztatást programjaikról, amelyekről értesíti a gyermekeket, a szülőket, valamint az iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelősöket.

A hivatalos ügyek intézésében való közreműködés során a gyermekjóléti szolgálat segítséget nyújt a gyermeknek, illetve a szülőnek ügyeik hatékony intézéséhez; tájékoztatja a gyermeket, illetve a szülőt az igénybe vehető jogi képviselő lehetőségéről; a gyámhatóság felkérésére a gyermekvédelmi nyilvántartás megfelelő adatlapját kitöltve környezettanulmányt készít.

A veszélyeztetettség megelőzése

A gyermekjóléti szolgáltatás olyan észlelő- és jelzőrendszert működtet, amely lehetővé teszi a gyermekeket általában veszélyeztető okok feltárását, valamint az egyes gyermek veszélyeztetettségének időben történő felismerését. Ennek keretében figyelemmel kíséri a településen élő gyermekek életkörülményeit és szociális helyzetét; gyermekjóléti és egyéb szociális ellátások iránti szükségletét; gyermekvédelmi vagy egyéb hatósági beavatkozást igénylő helyzetét.

A gyermekjóléti szolgálat kezdeményezi, szervezi és összehangolja a gyermekek védelmében résztvevő személyek és szervezetek részvételét az észlelő- és jelzőrendszerben; felhívja a jelzőrendszer tagjait jelzési kötelezettségük írásban - krízishelyzet esetén utólagosan - történő teljesítésére; nyilvántartja, és jogszerű módon felhasználja az általa kezelt adatokat.

A gyermekjóléti szolgálat az észlelő- és jelzőrendszer részét képező, a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó személyek és intézmények bármely gyermek veszélyeztetettségével kapcsolatos jelzést fogadja, és a probléma jellegéhez, a veszélyeztetettség mértékéhez, a család szükségleteihez igazodó intézkedést tesz a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, illetve a veszélyeztetettség megszüntetése érdekében. A gyermekjóléti szolgálat az intézkedéséről tájékoztatja a jelzést tevőt.

A gyermekjóléti szolgálat fogadja a panaszával hozzá forduló gyermeket, és segíti őt problémája megoldásában.

A gyermekjóléti szolgálat működésének megkezdéséről, tevékenységének céljáról és tartalmáról, továbbá elérhetőségéről, valamint szolgáltatásai igénybevételének módjáról tájékoztatja a települési, településrész lakosságát, továbbá a jelzőrendszer tagjait.

A jelzőrendszeri tagokkal való együttműködés, valamint tevékenységük összehangolása érdekében esetmegbeszélést tart. Az esetmegbeszélést kezdeményezheti a gyámhivatal is, amennyiben a jelzőrendszer valamely tagja jelzési, vagy együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget. Az esetmegbeszéléseken elhangzottakról feljegyzést kell készíteni.

Az esetmegbeszélés történhet lehetőség szerint a családot és a családdal foglalkozó szakembereket is bevonva, esetkonferencia, egy adott család ügyében tartott megbeszélés; illetve a gyermekjóléti szolgálat és a jelzőrendszer tagjainak képviselői között, előre meghatározott témakörben, évente legalább hat alkalommal megrendezésre kerülő szakmaközi megbeszélés keretében.

Az esetmegbeszélés állandó meghívottja az illetékes védőnő, bölcsőde, óvoda munkatársa, iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, a családsegítő szolgálat, illetve a nevelési tanácsadó munkatársa.

Az esetmegbeszélésre a fiatalkorúak pártfogó felügyelőjét meg kell hívni, ha olyan család ügyét tárgyalják, melynek bármely tagja fiatalkorúak pártfogó felügyelete alatt áll.

A gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó más személyeket, illetve intézmények képviselőit szükség szerint kell meghívni, így különösen akkor, ha részvételük az egyes gyermekkel kapcsolatos probléma megoldásához, illetve a gyermekek nagyobb csoportját érintő veszélyeztető tényezők megszüntetését célzó cselekvési terv kidolgozásához szükséges.

A gyermekjóléti szolgálat minden év március 31-ig tanácskozást szervez, amelyen a jelzőrendszer tagjainak írásos tájékoztatóit figyelembe véve átfogóan értékelik a jelzőrendszer éves működését; áttekintik a település gyermekjóléti alapellátásának valamennyi formáját, és szükség szerint javaslatot tesznek működésük javítására.

A tanácskozásra meg kell hívni a települési önkormányzat polgármesterét, illetve a képviselő-testület tagjait, vagy a jegyzőt; a gyermekjóléti alapellátást nyújtó szolgáltatások fenntartóit; a településen gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátást biztosító intézmények képviselőit; a jelzőrendszer tagjainak képviselőit; a gyámhatóság munkatársait; a településen működő gyermekvédelmi szakellátást nyújtó szolgáltató képviselőjét; a fiatalkorúak pártfogó felügyelőjét; a megyei gyámhivatalban működő gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátort.

A kialakult veszélyeztetettség enyhítése, megszüntetése

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a kialakult veszélyeztetettség enyhítése, megszüntetése érdekében a gyermekkel és családjával végzett szociális munkával a gyermek problémáinak rendezése, a családban jelentkező működési zavarok ellensúlyozása; a családi konfliktusok megoldásának elősegítése; az egészségügyi és a szociális ellátás, valamint a hatósági beavatkozás kezdeményezése; javaslat készítése a veszélyeztetettség mértékének megfelelően a gyermek védelembe vételére, illetve a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtására, a gyermek családjából történő kiemelésére, a leendő gondozási helyére, vagy annak megváltoztatására.

A kialakult veszélyeztetettség megszüntetésére irányuló családgondozás körében a gyermekjóléti szolgálat családgondozója személyes segítő kapcsolat keretében támogatja a gyermeket az őt veszélyeztető körülmények elhárításában, személyisége kedvező irányú fejlődésében;

segíti a szülőket a gyermek gondozásában, ellátásának megszervezésében, a családban jelentkező működési zavarok megszüntetésében, illetve kezdeményezi és a gyermeknek nyújtott gyermekjóléti ellátásokkal összehangolja a szülők és más hozzátartozók részére a szociális alapellátás keretében nyújtott személyes gondoskodást.

A családgondozást tervezett módon, határidő megállapításával kell teljesíteni.

A családgondozó a gondozás megkezdésekor rögzíti a gyermek és szülője személyi adatait, továbbá helyzetértékelést készít.

A családgondozó - a gyermek és a szülő közreműködésével -, a gyermekvédelmi nyilvántartás megfelelő adatlapját kitöltve gondozási tervet készít.

A családgondozó - a gyermek és a szülő közreműködésével - szükség szerint, de legalább hat hónaponként értékeli a gondozás eredményességét, és a megállapításokat a helyzetértékelésben rögzíti.

A gyermekjóléti szolgálat, a családi konfliktusok megoldását az érintett családtagok közötti közvetítéssel, illetve más konfliktuskezelő, családterápiás módszer alkalmazásával segíti elő, vagy javaslatot tesz ilyen szolgáltatás igénybevételére.

A gyermekjóléti szolgálat elősegíti, hogy a szülők - akik a házasság felbontása vagy a gyermek elhelyezése, illetve a szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás rendezése céljából indított eljárás résztvevői - értesüljenek a konfliktuskezelő szolgáltatás igénybevételének lehetőségéről.

Ha a gyermek veszélyeztetettségét a gyermek, illetve szülőjének vagy más hozzátartozójának egészségi állapota vagy fogyatékosága okozza, a gyermekjóléti szolgálat egészségügyi vagy gyógypedagógiai ellátás biztosítását kezdeményezi.

Ha a veszélyeztetettség valamely más gyermekjóléti, szociális, egészségügyi vagy egyéb ellátás biztosításával előreláthatólag megszüntethető, illetőleg mérsékelhető, a szolgálat kezdeményezi az ellátás biztosítását.

Ha a gyermekjóléti szolgálat valamely ellátás biztosítását kezdeményezi, előzőleg kísérletet kell tennie arra, hogy megnyerje a gyermek, illetve szülője együttműködését, kivéve, ha elháríthatatlan akadály vagy sürgős szükség áll fenn.

A gyermekjóléti szolgálat az eset összes körülményeinek feltárása után mérlegeli, hogy a kialakult veszélyeztetettség megszüntethető-e az önként igénybe vehető alapellátásokkal, vagy a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó, illetve egyéb hatósági intézkedés kezdeményezésére van-e szükség.

A gyermekjóléti szolgálat - krízishelyzet kivételével - írásban jelzi a városi gyámhivatalnak, ha az általa gondozott családban hozzátartozók közötti erőszak veszélyét észleli. Krízishelyzet esetén a gyermekjóléti szolgálat bármilyen módon élhet jelzéssel a városi gyámhivatal felé. A jelzés tényét ebben az esetben utólag foglalja írásba.

A gyermekjóléti szolgálat legalább félévente, továbbá a szolgáltatási lehetőségek megváltozása, illetve a városi gyámhivatal megkeresése

esetén haladéktalanul tájékoztatja a városi gyámhivatalt az általa nyújtott és az általa ismert, elérhető pszichológiai és mentálhigiénés segítő szolgáltatásokról, valamint terápiás kezelésekről és más segítségnyújtási, konfliktuskezelő lehetőségekről.

A gyermekjóléti szolgálat a városi gyámhivatal megkeresésére haladéktalanul felkeresi a hozzátartozók közötti erőszak által érintett családot és szükség esetén a gyermekjóléti alapellátás keretében gondozza a családot, vagy javaslatot tesz gyámhatósági intézkedés megtételére.

A gyermekjóléti szolgálat az ideiglenes megelőző távoltartást elrendelő határozat kézhezvételétől számított 24 órán belül felkeresi a hozzátartozók közötti erőszak által érintett családot, és segítő tevékenységet végez a gyermek veszélyeztetettségének megszüntetése érdekében.

A családból kiemelt gyermek visszahelyezése

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a családjából kiemelt gyermek visszahelyezése érdekében a családgondozás biztosítása - az otthont nyújtó ellátást, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást végző intézménnyel együttműködve - a család gyermeknevelési körülményeinek megteremtéséhez, javításához, a szülő és a gyermek közötti kapcsolat helyreállításához; utógondozó szociális munka biztosítása - az otthont nyújtó ellátást, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatást végző intézménnyel együttműködve - a gyermek családjába történő visszailleszkedésének elősegítéséhez.

Speciális szolgáltatások

A gyermekjóléti szolgáltatás alapfeladatain túl a gyermekjóléti szolgálat speciális szolgáltatásokat is nyújthat. Így különösen elláthatja a gyermekjóléti központ speciális szolgáltatásainak, valamint az ifjúsági lelkeség-telefonvonalnak a működtetését.

A gyermekjóléti központ a gyermekjóléti szolgáltatás alapfeladatain túl speciális szolgáltatásokat, így utcai és lakótelepi szociális munkát, kapcsolattartási ügyeletet, kórházi szociális munkát és készenléti szolgálatot biztosít.

Az utcai és lakótelepi szociális munka célja a magatartásával testi, lelki, értelmi fejlődését veszélyeztető, a szabadidejét az utcán töltő, kallódó, csellengő gyermek speciális segítése; a lakóhelyéről önkényesen eltávozó, vagy gondozója által a lakásból kitett, ellátás és felügyelet nélkül maradó gyermek felkutatása, lakóhelyére történő visszakerülésének elősegítése, szükség esetén átmeneti gondozásának vagy gyermekvédelmi gondoskodásban részesítésének kezdeményezése.

A gyermekjóléti központ az érintett gyermekek lakókörnyezetében, az általuk látogatott bevásárlóközpontokban vagy a saját szolgálatában szervezi a gyermekeknek szóló, beilleszkedésüket, szabad idejük hasznos

eltöltését segítő programokat. A gyermekjóléti központ a programokba lehetőség szerint a gyermek családját is bevonja.

A kapcsolattartási ügyelet célja a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy számára a találkozásra, együttlétre alkalmas semleges hely biztosítása mellett konfliktuskezelő, segítő szolgáltatás nyújtása, vagy az érintettek kérésére, illetőleg a gyámhivatal kezdeményezésére gyermekvédelmi közvetítői eljárás (mediáció) biztosítása, melynek célja a felek közötti konfliktusok feloldásának segítése, közöttük a megállapodás létrehozása, és annak mindkét fél részéről történő betartása, vagy önálló szakmai módszertani programmal rendelkező kapcsolatügyi szolgáltatás nyújtása.

A kapcsolattartási ügyelet feladatát ellátó intézmény a nevelőszülői hálózat működtetőjével kötött külön megállapodás alapján a szolgáltatást a nevelőszülőnél elhelyezett gyermek és a kapcsolattartásra jogosult vér szerinti szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy között is biztosíthatja.

A kórházi szociális munka célja a szülészeti-nőgyógyászati osztályon a kórházi védőnővel együttműködve a szociális válsághelyzetben lévő anya és gyermekének segítése; a gyermekosztályon a gyermekelhanyagolás és bántalmazás észlelése esetén a szükséges intézkedések megtétele.

A készenléti szolgálat célja a gyermekjóléti központ nyitvatartási idején túl felmerülő krízishelyzetekben történő azonnali segítség, tanácsadás vagy tájékoztatás nyújtása.

A készenléti szolgálatot egy állandóan hívható, közismert telefonszám biztosításával kell megszervezni úgy, hogy a készenlétkben lévő munkatárs szakszerű segítséget tudjon nyújtani, vagy ilyen segítséget tudjon mozgósítani.

A családjából kiemelt gyermek visszahelyezésének elősegítése, illetve utógondozása

A gyermekjóléti szolgálat a családból kiemelt gyermek visszahelyezését segítő családgondozást a gyámhivatal által elfogadott egyéni elhelyezési terv alapján teljesíti.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója együttműködik a területi gyermekvédelmi szakszolgálat, vagy a nevelőszülői hálózatot működtető, illetve a gyermekotthon családgondozójával. Az együttműködés keretében a gyermekjóléti szolgálat családgondozója elsősorban a szülőket támogatja a nevelésbe vétel megszüntetéséhez szükséges feltételek megvalósításában, a gyermekkel való kapcsolattartásban.

A nevelésbe vételt követően a gyermekjóléti szolgálat családgondozója a gyermeket gondozási helyén az elhelyezését követő két hónapon belül felkeresi, és tájékozódik beilleszkedéséről, valamint a gyermek látogatásának lehetőségeiről. A nevelésbe vétel időtartama alatt a családgondozó folyamatosan kapcsolatot tart a gyermekotthon, a nevelőszülői hálózat, illetve a területi gyermekvédelmi szakszolgálat családgondozójával.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója a családgondozást különösen a következő szolgáltatásokkal teljesíti:

- személyes segítő kapcsolat keretében a szülő és a gyermek kapcsolatának helyreállítása, továbbá folyamatos kapcsolattartásuk segítése,
- a szülők nevelési, gondozási, háztartásszervezési ismeretei gyarapításának támogatása,
- közreműködés a család lakáskörülményeinek rendezésében, a lakás felszerelésének és berendezésének elfogadhatóvá tételében,
- a szülők szociális és egyéb ellátásokhoz való hozzájutásának, ügyeik intézésének támogatása,
- társadalmi szervezetek és önkéntes segítők közreműködésének kezdeményezése.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója javaslatot tesz a gyámhivatal felé a kapcsolattartás formájának és módjának megváltoztatására, ha a szülők körülményeiben, életvitelében beállott változás azt indokoltá teszi. A gyermek nevelésbe vételének felülvizsgálata során a gyermekjóléti szolgálat tájékoztatja a gyámhivatalt a szülő-gyermek kapcsolat alakulásáról; a szülő életkörülményeinek alakulásáról.

A gyermekjóléti szolgálat családgondozója a családjába visszahelyezett gyermek utógondozását a gyámhivatal határozata alapján látja el.

Az utógondozás célja a gyermek családjába történő visszailleszkedésének, lakókörnyezetébe történő beilleszkedésének, tanulmányai folytatásának vagy az iskolai végzettségének, szakképzettségének megfelelő munkahely-felkutatás segítése.

Az utógondozás során a gyermekjóléti szolgálat családgondozója együttműködik a gyermekotthon, a nevelőszülői hálózatot működtető, illetve a szakszolgálat utógondozójával.

A gyermek visszahelyezését segítő családgondozásra, valamint az utógondozásra egyébként a segítő munka szabályait kell megfelelően alkalmazni.

A helyettes szülői hálózat szervezése

A gyermekjóléti szolgálat közreműködik a településen a gyermek átmeneti gondozását saját háztartásukban helyettes szülőként vállaló személyek, családok felkutatásában, továbbá tájékoztatást ad számukra az átmeneti gondozás keretében ellátandó feladatokról, illetve a helyettes szülői jogviszonyról. A gyermekjóléti szolgálat nyilvántartást vezet a helyettes szülői férőhelyekről.

A gyermekjóléti szolgálat szervezi és működteti a helyettes szülői hálózatot, vagy önálló helyettes szülőt foglalkoztat. Helyettes szülői tanácsadó alkalmazásával folyamatosan segíti a helyettes szülőt feladatai ellátásában, illetve ellenőrzi tevékenységét.

A gyermekjóléti szolgálatnak abban az esetben is gondoskodnia kell a helyettes szülő szakmai segítségéről, illetve ellenőrzéséről, ha a helyettes szülői hálózat létszáma helyettes szülői tanácsadó alkalmazását nem indokolja.

Az örökbefogadással kapcsolatos feladatok

Az átmeneti nevelésbe vett gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánítására irányuló eljárás során a gyermekjóléti szolgálat a gyámhivatal megkeresésére környezettanulmányt készít a gyermek szüleinél; véleményt ad arról, hogy az örökbe fogadhatóvá nyilvánítás a gyermek érdekét szolgálja-e.

A gyermekjóléti szolgálat környezettanulmányt készít az örökbefogadni szándékozó személy családi és lakáskörülményeiről az örökbefogadás előtti eljárásban a szakszolgálat; az örökbefogadás iránti kérelem elbírálása előtt a gyámhivatal megkeresésére.

A gyermekjóléti szolgálat a gyámhivatal megkeresésére figyelemmel kíséri az örökbefogadni szándékozó személyhez gondozásra kihelyezett gyermek ellátását, a szülő-gyermek kapcsolat alakulását, a gyermeknek a családba történő beilleszkedését, és a gyámhivatal által kitűzött határidőre megküldi az örökbefogadásra vonatkozó javaslatát.

A gyermekjóléti szolgáltatást úgy kell szervezni, hogy az - szükség esetén - kiterjedjen a településen vagy településrészen élő valamennyi gyermekre.

A gyermekjóléti szolgáltatást ellátások teljesítésével (gondozással), ellátások közvetítésével (szolgáltatás) vagy szervező tevékenységgel (szervezés) kell biztosítani.

2. sztemerd: Gyermek napközbeni ellátása

A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető - a gyermekek életkorának megfelelően - különösen bölcsődében, hetes bölcsődében, családi napköziben, családi gyermekfelügyelet vagy házi gyermekfelügyelet keretében, nyári napközis otthonban, valamint a Köznevelési törvény hatálya alá tartozó óvodában, iskolai napköziben.

Bölcsőde

A bölcsőde az alapellátás keretében alaptevékenységként a családban nevelkedő 3 éven aluli gyermekek napközbeni ellátását, szakszerű gondozását és nevelését biztosító szolgáltató intézmény. A bölcsőde feladata a három éven aluli gyermekek gondozása-nevelése, harmonikus testi-szellemi fejlődésének segítése az életkori és egyéni sajátosságok figyelembevételével.

Ha a gyermek a 3. évét betöltötte, de testi vagy szellemi fejlettségi szintje alapján még nem érett az óvodai nevelésre, a 4. évének betöltését követő augusztus 31-ig nevelhető és gondozható a bölcsődében.

A bölcsődei ellátás keretében a gyermek életkorának és egészségi állapotának megfelelően biztosítani kell a gondozás-nevelés feltételeit, így különösen a törvényes képviselő közreműködésével történő fokozatos beilleszkedés lehetőségét, megfelelő textíliát és bútort, a játéktevékenység feltételeit, a szabadban való tartózkodás feltételeit, a

fogyatékos gyermek egyéni fejlesztésének feltételeit, az egészséges táplálkozás követelményének megfelelő étkeztetést a külön jogszabályban meghatározottak szerint.

A bölcsőde végezheti a fogyatékos gyermekek korai rehabilitációs és rehabilitációs célú nevelését, fejlesztését és gondozását, fejlesztő felkészítést is, amennyiben ennek tárgyi és személyi feltételeivel rendelkezik.

A bölcsőde, ha az alapfeladatát nem veszélyezteti, az alapellátáson túl szolgáltatásként térítési díj ellenében speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel, játszócsoport, gyermekhotel működtetésével, vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatásokkal (pl. gyermeknevelési tanácsadással, játék-, eszközkölcsonzással) segítheti a családokat, amely külön szolgáltatásokat a gyermek 6. életévének betöltéséig lehet igénybe venni.

Bölcsődébe a gyermek húszhetes korától harmadik életévének, fogyatékos gyermek az ötödik életévének betöltéséig, illetve annak az évnek a december 31-éig vehető fel, amelyben a gyermek a harmadik életévét, a fogyatékos gyermek az ötödik életévét betölti.

Ha a gyermek a harmadik életévét betöltötte, de testi vagy szellemi fejlettségi szintje alapján még nem érett az óvodai nevelésre és óvodai jelentkezését a bölcsőde orvosa nem javasolja, bölcsődében gondozható negyedik életévének betöltését követő augusztus 31-ig.

A bölcsődei felvétel során előnyben kell részesíteni azt a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermeket, akinek szülője vagy más törvényes képviselője igazolja, hogy munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll.

A gyermek bölcsődébe történő felvételét a szülő hozzájárulásával a körzeti védőnő, a házi gyermekorvos vagy a háziorvos, a szociális, illetve családgondozó, a gyermekjóléti szolgálat, a gyámhatóság is kezdeményezheti.

A bölcsődébe történő felvételt fogyatékos gyermek esetén a gyermek rehabilitációját segítő szakember és a Köznevelési törvényben (szabályozott szakértői bizottság is kezdeményezheti, ha a bölcsődében a gyermek korai fejlesztése megszervezhető).

Nem gondozható bölcsődében a fertőző beteg gyermek mindaddig, amíg a házi gyermekorvos vagy a háziorvos igazolása szerint ez az állapota fennáll.

A bölcsődei ellátás megszűnik a bölcsődei nevelési év végén (augusztus 31.), ha a gyermek a 3. évét betöltötte, továbbá ha a gyermek nem érett az óvodai nevelésre, a 4. évének betöltését követő augusztus 31-én, illetve ha a fogyatékos gyermek a hatéves életkort elérte.

Meg kell szüntetni annak a gyermeknek az ellátását, aki a bölcsőde orvosának szakvéleménye szerint egészségi állapota miatt bölcsődében nem gondozható, illetőleg magatartászavara veszélyezteti a többi gyermek fejlődését. A bölcsőde orvosa a szakvélemény kialakítása előtt más szakember (gyógypedagógus, pszichológus, gondozónő stb.) véleményét is kikéri.

A bölcsőde a feladat jellegétől függően napos bölcsőde vagy hetes (5 napos) bölcsőde lehet.

Családi napközi

A gyermekek napközbeni ellátásának minősül a bölcsődei és óvodai ellátásban nem részesülő, továbbá az iskolai oktatásban részesülő gyermeknek az iskola nyitvatartási idején kívüli, valamint az iskolai napközit vagy tanulószobai ellátást igénybe nem vevő gyermek családi napköziben történő, nem közoktatási célú ellátása.

A családi napközi a családban nevelkedő gyermekek számára nyújt életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést, étkeztetést és foglalkoztatást. A fogyatékos gyermekek számára sajátos szükségleteikhez igazodó ellátást kell nyújtani.

A családi napközi - az alapellátáson túli szolgáltatásként - speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatással segítheti a családokat.

Családi napköziben ellátást az a nagykorú, cselekvőképes, büntetlen előéletű személy biztosíthat, aki személyisége és - a külön jogszabályban meghatározott - körülményei alapján alkalmas a gyermek napközbeni ellátására, és a külön jogszabályban meghatározott tanfolyamon eredménnyel részt vett, feltéve, hogy nem áll fenn vele szemben a jogszabályokban meghatározott kizáró ok, továbbá érvényes Egészségügyi Nyilatkozattal rendelkezik.

A fenntartó döntése alapján a családi napköziben a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy foglalkoztatására a jogszabályokban meghatározott munkakörök létesíthetők. A munkakört betöltő személynek eredményesen el kell végeznie a családi napközit működtetők felkészítő tanfolyamát, és rendelkeznie kell a jogszabályokban előírt képesítéssel.

Ha a fenntartó nem létesít a jogszabályokban meghatározott munkakört, a családi napközi szolgáltatást nyújtó személynek elegendő a családi napközit működtetők felkészítő tanfolyamát elvégezni.

A családi napközi szolgáltatást nyújtó személynek igazolnia kell, hogy betegsége vagy egyéb váratlan esemény bekövetkezése esetén helyettesítése megoldott olyan személlyel, aki megfelel az alkalmassági feltételeknek. A helyettesítésre szociális gondozói díjban részesíthető személy is alkalmazható.

Az állandó segítő közreműködik a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy irányítása alapján a naponta rendszeresen előforduló tevékenységekben.

Az állandó segítőnek abban az esetben kell elvégeznie a családi napközit működtetők felkészítő tanfolyamát, ha a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy helyettesítését is ellátja.

A családi napközi működhet az ellátást nyújtó saját otthonában vagy más e célra kialakított helyiségben. A jogszabályokban meghatározott saját otthon alatt a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy életvitelszerű tartózkodására szolgáló lakást, illetve más lakást kell érteni.

A családi napközi feladatainak ellátására csak száraz, világos, jól szellőztethető és fűthető épület vagy lakás alkalmas. A gyermekek által napközben használt szobát, illetve foglalkoztatót úgy kell kialakítani, hogy az adott életkorú gyermekek igényeit, szükségleteit kielégítse. A szolgáltatás nyújtásával azonos időben a helyiség más célra nem használható. A szoba, illetve foglalkoztató hasznos alapterülete legalább 2 négyzetméter/gyermek, de összességében legalább 12 négyzetméter.

Ha a családi napközi szolgáltatást nyújtó személy az életvitelszerű tartózkodására szolgáló lakásban nyújtja az ellátást, az ellátás megkezdésekor, azt követően pedig évente háziorvosi igazolással tanúsítja, hogy a vele közös háztartásban élő személy egészségi állapota nem veszélyezteti az ellátandó gyermeket.

A saját otthonban nyújtott családi napközi szolgáltatás keretében biztosított étkeztetés családi étkeztetésnek minősül, amelyet a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet módszertani levelében foglaltak szerint kell biztosítani.

A családi napköziben a gondozás-nevelés részletes szakmai szempontjait úgy kell meghatározni, illetve az esetleges balesetek megelőzése érdekében a gyermekek tartózkodására szolgáló helyiségeket úgy kell kialakítani, hogy az megfeleljen a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet módszertani levelében foglaltaknak.

A családi napköziben húszhetestől tizennégy éves korig gondozható gyermek.

A családi napköziben - a saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beszámítva - legfeljebb öt gyermek gondozható. Ha a családi napköziben egy fogyatékos gyermeket is gondoznak, akkor a gondozható gyermekek száma legfeljebb négy fő. Ha a családi napköziben gondozott valamennyi gyermek fogyatékos, akkor a gondozható gyermekek száma legfeljebb három fő.

A meghatározott létszámon túl még két gyermek, ha fogyatékos gyermekről van szó, még egy gyermek gondozható a családi napköziben, feltéve, hogy az ellátást nyújtónak állandó segítője van.

Ha a családi napköziben 3 évesnél fiatalabb és 3-14 éves kor közötti gyermekeket is elhelyeznek, az 1 éves kor alattiak részére elkülönített játszó- és öltözőhelyet kell kialakítani.

A családi napköziben gondozott saját gyermek után normatív állami hozzájárulást nem lehet igénybe venni.

A családi napközi feladatait önálló szolgáltató vagy legalább három - telephelyként működő - családi napközit magába foglaló családi napközi hálózat biztosítja. Öt, vagy annál több családi napközi fenntartását hálózatba kell szervezni. A hálózatban biztosítani kell a szolgáltatást nyújtók részére a folyamatos szakmai tanácsadást, valamint az ellátottak igényeihez rugalmasan igazodó szolgáltatások összehangolását. A családi napközi hálózat fenntartója a telephelyeken működő családi napközi szolgáltatást nyújtó személyek munkáját folyamatosan figyelemmel kíséri, biztosítja számukra a szakmai tanácsadást, valamint kapcsolatot tart az ellátást igénybe vevőkkel és igényeiket figyelembe véve segíti a családi

napközi szolgáltatást nyújtó személyeket a szolgáltatások szervezésében, összehangolásában, illetve a helyettesítés megszervezésében.

A családi napközi hálózat fenntartója az előbbiekben meghatározott feladatok ellátására családi napközis koordinátort alkalmaz. A családi napközis koordinátornak eredményesen el kell végeznie a családi napközit működtetők felkészítő tanfolyamát és rendelkeznie kell az előírt képesítéssel.

Családi gyermekfelügyelet

A gyermekek napközbeni ellátásaként családi gyermekfelügyelet biztosítható az ellátást nyújtó saját otthonában. Családi gyermekfelügyeletet elsősorban olyan gyermek számára kell biztosítani, akinek a szülője vagy más törvényes képviselője igazolja, hogy munkaviszonya, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonya, munkaerő-piaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvétele vagy betegsége miatt nem tud gyermeke napközbeni ellátásáról gondoskodni.

A családi gyermekfelügyelet a családban nevelkedő gyermekek számára nyújt életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést és étkeztetést.

A családi gyermekfelügyelet keretében két évestől négy éves korig gondozható gyermek.

A családi gyermekfelügyelet ellátása során - a saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beszámítva - legfeljebb három gyermek gondozható.

A családi gyermekfelügyelet keretében gondozott saját gyermek után normatív állami hozzájárulást nem lehet igénybe venni.

Családi gyermekfelügyelet szolgáltatást az a személy biztosíthat, aki - a jogszabályokban meghatározott feltételeknek való megfelelésen túl - érvényes Egészségügyi Nyilatkozattal rendelkezik.

A családi gyermekfelügyelet szolgáltatás esetében saját otthon alatt a szolgáltatást nyújtó személy életvitelszerű tartózkodására szolgáló lakást kell érteni.

Házi gyermekfelügyelet

Az alapellátás keretében gyermekek napközbeni ellátásaként házi gyermekfelügyelet biztosítható a 20 hetes kortól az általános iskolai tanulmányokat folytató, tanköteles korú gyermek ellátásában akadályozott szülő kérelmére a fogyatékosága vagy súlyos betegsége miatt egyéb napközbeni ellátásban nem részesíthető, a nappali intézményben elhelyezett, de a nappali intézmény nyitvatartási idején túl felügyelet nélkül maradó, napközbeni ellátást igénybe vevő, de átmeneti kóros állapota miatt hosszabb ideig otthoni gondozásra szoruló gyermek számára. Különösen indokolt a házi gyermekfelügyelet biztosítása az egyedülálló szülő gyermeknevelésben való átmeneti akadályoztatása esetén, ikergyermekek gondozásának, nevelésének

A gyermekek átmeneti gondozása során a gyermek iskolai oktatását - lehetőség szerint - iskolaváltás nélkül kell biztosítani.

A gyermek átmeneti gondozásának megkezdéséről a szülőjének lakóhelye - ennek hiányában a tartózkodási helye - szerinti gyermekjóléti szolgálatot értesíteni kell. A gyermek átmeneti gondozása megkezdésekor - ha az előreláthatólag harminc napnál hosszabb lesz - el kell készíteni a gyermekre vonatkozó egyéni gondozási nevelési tervet.

A gyermekek átmeneti gondozása az alapjául szolgáló ok fennállásáig, de legfeljebb tizenkettő hónapig tart.

A gyermek átmeneti gondozása keretében ideiglenes jelleggel, állapotának megfelelő ellátást és éjszakai bentlakást kell biztosítani az olyan gyermek számára, aki lakóhelyéről önkényesen eltávozott, így ellátás és felügyelet nélkül maradt.

Az ideiglenes gondozás során fel kell tárni a gyermek felügyelet nélkül maradását előidéző okokat, és egyidejűleg haladéktalanul értesíteni kell a gyermek szülőjét vagy más törvényes képviselőjét, illetve a gyermekjóléti szolgálatot a további átmeneti gondozás vagy más gyámhatósági intézkedés megtétele céljából.

A gyermek az előző bekezdésben meghatározott további átmeneti gondozásához minden esetben be kell szerezni a szülő vagy más törvényes képviselő beleegyező nyilatkozatát.

A gyámhivatalt értesíteni kell a szükséges hatósági intézkedések megtétele céljából, ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermekéről az ideiglenes gondozásról való értesítést követő három napon belül nem gondoskodik; a szülő vagy más törvényes képviselő gyermeke átmeneti gondozásához nem járul hozzá, illetve azt nem kéri; a gyermek visszakerülése a szülőjéhez ellentétes a gyermek érdekeivel.

A gyermekek átmeneti gondozását meg kell szüntetni, ha azt a szülő kéri, vagy ha annak okai már nem állnak fenn.

Megszűnik a gyermek átmeneti gondozása, ha a gondozás időtartama eltelt.

Ha az átmeneti gondozás időtartama eltelt, azonban a gyermek családi környezetébe nem térhet vissza,

- az elhelyezés - a szülő vagy más törvényes képviselő kérelmére vagy beleegyezésével - hat hónappal, szükség esetén a tanítási év végéig meghosszabbítható, vagy

- haladéktalanul értesíteni kell a gyámhivatalt, a szükséges intézkedések megtételére.

A gyámhivatalt értesíteni kell a szükséges intézkedések megtétele érdekében az átmeneti gondozás időtartamának eltelte előtt is, ha nyilvánvalóvá válik, hogy a gyermek családi környezetébe nem térhet vissza, illetve ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek átmeneti gondozását ugyanazon intézményben két éven belül másodszor is kéri.

A gyermek átmeneti gondozása megszervezhető a működtető által kijelölt helyettes szülőnél, gyermekek átmeneti otthonában vagy családok átmeneti otthonában.

A gyermekek átmeneti házi gondozásaként - a szülő kérelmére - a gyermek saját otthonában történő ellátását gondozó útján kell biztosítani, ha testi vagy lelki betegsége miatt a gyermek ellátása elsősorban helyettes szülőnél történő elhelyezés útján vagy bentlakásos gyermekintézményben nem oldható meg, és ha ez a gondozás a gyermek érdekét szolgálja.

Az alapellátás keretében a családban nevelkedő, rászoruló gyermeket ideiglenes jelleggel a Gyvt.-ben meghatározott ideig tartó átmeneti gondozásban kell részesíteni.

Az átmeneti gondozás során a gyermek számára ellátást kell nyújtani, amiről az ellátást nyújtó megállapodást köt a szülővel.

Az átmeneti gondozásban részesített gyermek gondozásának, nevelésének célja, hogy ideiglenesen helyettesítse a gyermek gondozásában akadályoztatott szülő gondoskodását; együttes elhelyezést és ellátást biztosítson az otthontalanná vált szülő és gyermeke számára.

A szülőtől külön elhelyezett esetben a szülőhöz történő mielőbbi visszakerülés érdekében a gyermek gondozását végző, valamint a szülőt segítő személyek, illetve intézmények kötelesek együttműködni egymással.

A szolgáltatást nyújtó az átmeneti gondozás megkezdésekor - ha az előre láthatólag egy hónapnál hosszabb időtartamú lesz - a gyermekjóléti szolgáltatást végző családgondozó bevonásával, a gyermekvédelmi nyilvántartás megfelelő adatlapját kitöltve három héten belül elkészíti a gyermekre vonatkozó egyéni gondozási-nevelési tervet. A terv célja a gyermek gondozásával, nevelésével, családjába történő visszajuttatásával kapcsolatos feladatok részletes megtervezése és az abban részt vevő szakemberek közötti munkamegosztás kidolgozása.

A terv elkészítésekor figyelemmel kell lenni a gyermek testi, lelki állapotára, családi kapcsolataira, nemzetiségi, etnikai és vallási hovatartozására; az átmeneti gondozását szükségessé tevő okokra; a gyermekjóléti szolgálat által az alapellátás, illetve a védelembe vétel során készített gondozási tervre; a gyermekkel és szülőjével folytatott személyes beszélgetés során szerzett tapasztalatokra; egyéb, a gyermek nevelése, gondozása szempontjából jelentős körülményre.

Az egyéni gondozási-nevelési terv kidolgozásába be kell vonni a terv megvalósításában részt vevő szakembereket, valamint lehetőség szerint a gyermek szülőjét.

Az átmeneti gondozást nyújtónak az egyéni gondozási-nevelési terv alapján ellátandó feladataira a 84. § (1) bekezdésének a) és e) pontjai értelemszerűen irányadóak.

Az átmeneti gondozásban részesített gyermek számára nyújtott ellátásról, gondozásról, nevelésről a gyermek és szülője véleményt nyilváníthat.

Az átmeneti gondozás során az ellátást nyújtó lehetővé teszi, hogy a gondozott gyermek szabadon gyakorolhassa vallását, továbbá vallásoktatáson vehessen részt. Elősegíti, hogy a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozó gondozott gyermek megőrizhesse kisebbségi önazonosságát, ápolhassa hagyományait, hozzájuthasson a kisebbség kulturális értékeihez.

Az átmeneti gondozásban részesített gyermeknek a gondozási helyéről történő engedély nélküli eltávozása, illetve távolmaradása esetén az ellátást nyújtó megkísérel felkutatni a tartózkodási helyét. Ha az eltűnt gyermek 14 éven aluli vagy betegsége, fogyatékossága miatt magáról gondoskodni nem tud, haladéktalanul, egyéb esetben 24 órán belül az ellátást nyújtó megkeresi az illetékes rendőri szervet az eltűnt gyermek felkutatása érdekében. Egyúttal közli az eltűnt gyermek személyi adatait, személyleírását, az azonosításra alkalmas jellegzetességeit (pl. sebhely, műtéti heg, tetoválás, anyajegy, beszédhiba, terhesség), az eltűnéskor viselt ruházatát, az eltűnés körülményeit, és a vélt feltalálási helyeket, valamint átadja az azonosításra alkalmas fényképet.

Az ellátást nyújtó értesíti az eltűnt gyermek szülőjét.

Az átmeneti gondozást nyújtó személy vagy intézmény elősegíti a gyermeknek a szülővel való kapcsolattartását.

A szülő az átmeneti otthon házirendje, illetve a helyettes szülővel történt megállapodás szerint látogathatja meg, illetve viheti el a gyermeket, és élhet a kapcsolattartás egyéb formáival (levelezés, telefonkapcsolat, ajándékozás, csomagküldés).

Az átmeneti gondozást nyújtó a gyermek átmeneti gondozásáról értesíti a szülő lakóhelye (tartózkodási helye) szerinti gyermekjóléti szolgálatot és együttműködik vele az átmeneti gondozást szükségessé tevő okok megszűntetése, a gyermek mielőbbi hazakerülése érdekében.

Az átmeneti gondozás keretében a lakóhelyéről önkényesen eltávozott vagy gondozási helyét elhagyni kényszerült gyermek számára az állapotához, a bekerülésének körülményeihez igazodó speciális ellátást, lakhatást - ideiglenes gondozást - kell biztosítani.

A gyermekotthonban a gyermekkel folytatott egyéni beszélgetés során fel kell tárni a gyermek felügyelet nélkül maradását előidéző, illetve ideiglenes gondozását szükségessé tevő okokat.

Ha a feltárt körülmények alapján valószínűsíthető, hogy a gyermek visszakerülése a szülőhöz ellentétes a gyermek érdekével, vagy ha a gyermek nem akar visszakerülni szülőjéhez, az ellátást nyújtó haladéktalanul megkeresi a gyámhivatalt a szükséges hatósági intézkedés megtétele céljából.

A gyermek ideiglenes gondozásra történt befogadásáról haladéktalanul tájékoztatni kell a Gyermekjóléti Szolgálatot, továbbá értesíteni kell a szülőt arról, hogy gyermekéről gondoskodjon, vagy nyilatkozzon írásban arról, hogy gyermeke ideiglenes gondozását kéri, illetve abba beleegyezik, egyúttal részletezze az okokat, amelyek az ideiglenes gondozást szükségessé teszik, vagy – ha a szülőhöz való visszakerülés ellentétes a gyermek érdekével, vagy ha a gyermek nem akar visszakerülni szülőjéhez - keresse fel az ügyben eljáró gyámhivatalt.

Amennyiben a szülő gyermekéért nem jelenik meg és nem is kéri gyermeke további átmeneti gondozását, az átmeneti gondozást nyújtó haladéktalanul értesíti az illetékes gyámhivatalt a szükséges hatósági intézkedések megtétele céljából.

Az átmeneti gondozás megszüntetése, illetve megszűnése esetén a gyermeket a szülőjének, vagy a gyámhivatal határozatában megjelölt személynek lehet átadni.

1.7. Kritériumok

1. A gyermeket és családját érintő döntések a gyermek legjobb érdekében történnek.
2. A gyermek számára biztosított, hogy elsősorban saját családjában éljen és kapja meg a szükséges támogatást.
3. A gyermek és hozzátartozója a gondozás során nem részesülnek hátrányos megkülönböztetésben.
4. A gyermek részt vesz a személyét érintő döntésekben.
5. A gyermek és hozzátartozója megismerheti a nekik nyújtott szolgáltatásokat.
6. A gyermek identitása kialakításához, megerősítéséhez megfelelő támogatást kap.
7. A gyermek ésszerű időn belül kapja meg a szükségleteinek megfelelő segítséget, támogatást, gondozást.
8. A gyermek kapcsolatot tart a kapcsolattartásra jogosult személyekkel, mindenekelőtt a szüleivel.
9. A gyermek személyes szabadságában nincsen korlátozva (kivéve, ha annak törvényes feltétele fennáll).
10. A gyermek életkorának megfelelő információkhoz juthat (média, Internet, írott sajtó).
11. A gyermek szabad véleménynyilvánításának és önkifejezésének lehetősége biztosított.

A protokollok alkalmazása önmagában nem jelent garanciát az általános indikátoroknak való megfelelésnek. Ezért minden esetben, amikor a gyermeket és családját érintő döntésekre, intézkedésekre kerül sor, az általános indikátorokat tesztként kell alkalmazni. (Valamennyi protokoll alkalmazása közvetlenül, vagy közvetve beavatkozást, vagy annak előkészítését jelenti a gyermek életébe)

Az egyes indikátorok más-más súlyozással lehetnek jelen a folyamatokban, függően attól, hogy a szociális munka mire irányul és kik a szereplői. Ez azonban sohasem jelentheti azt, hogy valamely indikátor súlytalanává váljon és a megfelelés tesztelése elmaradjon. A rész és az

egész összefüggésében kell tekinteni a gyermek életében eszközölt minden beavatkozást.

Ha a gyermek szükségletei – túl a valamennyi gyermeket jellemző szükségleteken – jelentős kockázatúak (betegség, fogyatékoság), vagy különleges státuszából adódnak (pl. menekült), vagy kulturális és vallási kisebbséghez tartozásából erednek, akkor a protokollok alkalmazása során fokozottan kell figyelni az általános indikátorokkal mért szempontok teljesülésére.

Hogyan kell alkalmazni a kritériumokat?

1. A gyermeket és családját érintő döntések a gyermek legjobb érdekében történnek.

A gyermek legjobb vagy legfőbb érdeke fogalom értelmezése a gyakorlati munka során jellemzően kétféle tévedéshez vezethet.

Az egyik hiba, ha egyetlen meghatározott konkrét tartalmat tulajdonítunk a fogalomnak. Például Jancsikának az a (legjobb) érdeke, hogy teljesítse tankötelezettségét. Vagy, Katikának az a (legfőbb) érdeke, hogy érzelmi biztonságban legyen nevelőszülőjénél.

Ez a hibatípus például akkor fordul elő, ha az esetté válás vagy az esetmegbeszélés konkrét okát, mondjuk az iskolakerülést és az arra adandó megoldási módot azonosítjuk a gyermek legjobb érdekével.

A másik tévedési lehetőség, ha nagyon absztrakt, „nem kézzelfogható”, elvont tartalmat tulajdonítunk a fogalomnak és valójában nem tudunk vele mit kezdeni, pontosabban a kifejezés használata a semmitmondást szolgálja.

A helyes értelmezés: Valamely protokoll alkalmazása során figyelemmel kísérjük, hogy a gyermek legjobb/legfőbb érdeke, azaz valamennyi szükséglete, valamennyi gyermeki joga az adott helyzetben, az adott körülmények között kielégíthető és érvényesíthető legyen, továbbá a beavatkozás/intézkedés segítse elő a gyermek érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlődését.

Miután a gyermeki jogok, de a gyermeki szükségletek sokfélesége is óhatatlanul konkurenciába kerülnek, ezért praktikus hierarchiát kell felállítanunk, törekedve a legkisebb veszteségre.

Látható, hogy a jogok és a szükségletek maximális kielégítése a legritkább esetben lehetséges, ezért a gyermek legjobb érdekét akkor képviseljük, ha optimalizálni tudjuk a helyzetét.

Például: egy elképzelt esetben a 8 éves kislány szüleitől való és akarata ellenére történő elválasztása elengedhetetlen. A gyermek átmeneti nevelt lesz. A GYSZB szakvéleménye szerint nevelőszülői elhelyezése javasolt, hogy érzelmi biztonsága biztosított legyen. Súlyos asztmás tünetei vannak, fontos, hogy tiszta levegőjű környezetben éljen. Képességei szerint különleges szükségletű, tanulásban akadályozott (SNI), eltérő tantervű iskolában kell folytatnia tanulmányait. Mozgókészsége rendkívül jó, balettozni jár, tehetségét gondozni kell. Ha a szülők rendezik

kapcsolatukat, 2-3 éven belül reálisnak látszik hazakerülése. Ezért rendszeres kapcsolattartását a szülőkkel szorgalmazni kell.

Az elhelyezési protokoll alkalmazása során meghallgatva a gyermeket és szüleit a szakemberek olyan konszenzusos javaslatot tettek, mely szerint a leendő nevelőszülő lakóhelye tiszta levegőjű településen található; a vérszerinti szülők lakóhelyétől 30 km-re van és könnyen megközelíthető; speciális tantervű iskolába – ami a 20 km-re lévő városban van – a nevelőszülő naponta elkíséri a gyermeket; a negyedévente esedékes orvosi kontrollra a nevelőszülő szintén elkíséri a megyeszékhelyen lévő kórházba a gyermeket; a balettoktatás jelenleg megoldhatatlan, helyette hetente kétszer táncfoglalkozásra fog járni a kislány; ennek fedezetére a nevelőszülő külön ellátmányban részesül.

További protokollok alkalmazásakor is a szakemberek a gyermek legjobb érdekében fognak eljárni, mert: kikérdezik a szülőket a gyermek szokásairól, kedvenc ételeiről, játékaikról; arról, hogy miként szokták megtartani a családi ünnepeket; a gyermek magával hozza fényképeit szüleiéről, magáról, elhozza babáit, játékaikat, saját ruháit, vagy bármely más tárgyát, ami fontos és kedves neki.

Megtervezik az első találkozást a nevelőszülővel, aki a kislány kedvenc süteményét készíti el erre az alkalomra; megbeszélik a telefonos kapcsolattartás részleteit.

2. A gyermek számára biztosított, hogy elsősorban saját családjában éljen és kapja meg a szükséges támogatást.

A gyermek elidegeníthetetlen joga, hogy elsősorban saját családjában éljen. Valójában az „elsősorban” kifejezés az, ami gyengíteni látszik ezt az állítást. Ennek a kitételnek a jogosságát kell vizsgálni minden konkrét esetben, amikor az elválasztás lehetősége fölmerül, vagy az elválasztás elengedhetetlennek látszik. Az értelmezés – ha nem konkrét esetről van szó – mindig egyszerűbb. A gyermek csak végső esetben és kizárólag saját legjobb érdekében választható el tartósan, vagy átmenetileg a családjától, törvényes és tisztességes eljárás keretében.

Mindig vizsgálni kell, hogy a család milyen támogatások, szolgáltatások nyújtása esetén őrizheti meg továbbra is az egységét, milyen erőforrásokat kell biztosítani annak érdekében, hogy képesek legyenek helyben, saját természetes közegükben megoldani problémáikat, elhárítani, vagy mérsékelni a gyermeket veszélyeztető körülményeket. Ebben az értelmezésben és csakis ebben mérlegelhető a „végső megoldás” lehetősége.

Az igazi szakmai kihívás soha sem a végletesen veszélyeztető (életveszély) helyzetek felismerése. Az indokolatlanul korai vagy az indokolatlanul késői beavatkozás dilemmájától terhes esetek az igazán nehezen megoldhatók.

Fenntartva, hogy az esetek sokfélék és változatosak, mégis minden esetben vizsgálni szükséges:

- a protokoll alkalmazója (aki gyakran az alapellátásban az eset gazdája) a szociális munka szabályai szerint kezeli-e az esetet,

- az eset kapcsán szóba jöhető megoldások, támogatások ismertek-e, elérhetők-e a településen
- az esetkezeléshez kap-e szakmai segítséget és ellenőrzést, szupervíziót

Túl a szociális munkásnak és a gyermekjóléti szolgálatnak a kompetenciáján felmerülhet még:

- a gyermek családjától történő elválasztására hatóság (önkényes) döntése alapján került sor, melyet a szakemberek nem támogattak
- a településen vagy elérhető közelségben nem épültek ki a szolgáltatások, amelyek igénybevételével kiváltható volna a gyermek elválasztása a szülőktől.
- A család anyagi-szociális ellehetetlenülése a gyermek kiemelésének a tényleges oka, viszont a gyermek súlyos veszélyeztetése a szakellátásba utalás indoka (a szülők hajléktalanok)

Az utóbb felsorolt esetekben a protokollok rendeltetésüknek megfelelő alkalmazását végső soron a területi egyenlőtlenségek, az önkormányzati és/vagy az állami szociálpolitika akadályozza.

A bizonyíthatóan ilyen esetekben a szolgálati út betartásával jelezni szükséges az illetékes igazgatási és politikai vezetők felé, mérlegelendő a jogorvoslat lehetősége, az állampolgári jogok országgyűlési biztosának megkeresése.

Ezt az indikátort nem csak az eddig ismertetett módon szükséges alkalmazni. A gyermekvédelmi szakellátásba utalt ideiglenes hatállyal elhelyezett és átmeneti nevelt gyermekek esetében is a végső célt szem előtt tartva, mindig vizsgálni kell, hogy miként rövidíthető le a szakellátásban töltött idő, mit kell annak érdekében tenni, hogy a gyermek mielőbb visszakerülhessen vérszerinti családjába. A gyámság, a családgondozás, a gyámi-gondozói tanácsadás protokolljainak helyes alkalmazása tehát azt is jelenti, hogy mindent megteszünk a családba történő visszahelyezés érdekében.

Minden protokoll, amelynek a helyes alkalmazása előmozdítja a vérszerinti kapcsolat erősítését, értelmezést nyer a 2. indikátor vonatkozásában. Például a kapcsolattartásra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazása is ezt a célt szolgálja. Még kiterjesztettebb értelmezésben azt is ajánlott vizsgálni, hogy a bv. Intézetekben született csecsemők elválasztása anyjuktól kellően indokolható-e, illetve mit kell tenni annak érdekében, hogy az elválasztásra legalább a korai kötődés időszakában ne kerüljön sor.

3. A gyermek és hozzátartozója a gondozás során nem részesülnek hátrányos megkülönböztetésben.

Az indikátorral meggyőződünk arról, hogy a gyermek és szülei (adott esetben más törvényes képviselője vagy hozzátartozója) megkülönböztetéstől mentes eljárásban, bánásmódban részesültek-e valamely protokoll alkalmazása során. Mindenekelőtt vizsgálandó (kizárandó), hogy: faj, bőrszín, nem (nemi identitás), nyelv, vallás, politikai vélemény, származás (nemzeti, nemzetiségi, etnikai), társadalmi helyzet, betegség/fogyatékoság alapján történt-e különbségtétel.

A hátrányos megkülönböztetésnek számos, a felsoroltakon túli esetei is lehetségesek. Ezek felismerésére kellő felkészültséggel és érzékenységgel kell rendelkezni:

Például:

- házasságon kívül született gyermek
- egyszülős családból („csonka”) származó gyermek
- sokgyermekes családból származó gyermek
- egygyerekes családból származó gyermek
- külföldi állampolgárságú gyermek
- gyermekotthonos gyermek („zacis gyerek”)
- menekült gyermek
- HIV/AIDS-ben szenvedő gyermek
- munkanélküli szülők gyermeke
- a gyermek viselkedése deviáns
- deviáns életvitelű szülők gyermeke
- szegénységben élő szülők gyermeke
- bűncselekményt elkövetett gyermek
- bűncselekmény áldozata a gyermek
- pszichiátriai tüneteket hordoz a gyermek

A példák sokaságát nehéz számba venni, nem is szükséges ahhoz, hogy felismerésükre képesek legyünk.

Általában hátrányos megkülönböztetésről beszélünk, de lehetnek helyzetek, amikor a gyermek vélt, vagy valós érdekében egy harmadik személy (politikai) nyomásgyakorlóként lép fel.

Ennek formái:

- valamilyen előnnyel kecsegtetik a protokoll alkalmazóját, ha bizonyos megoldást preferál
- valamilyen hátrány helyeznek kilátásba (zsarolás), ha a protokoll alkalmazója nem az elvárt megoldást, javaslatot támogatja.

A hátrányos megkülönböztetés veszélye fokozott, ha a gyermek a Gyvt. értelmében speciális, vagy különleges szükségletű. Az egyes protokollok alkalmazásakor a szakmai szereplők viselkedésének, kommunikációjának előítéletmentesnek kell lennie. Ez azt jelenti, hogy a szakemberek létező előítéleteiket (ezt nem tudjuk kizárni) legyenek képesek kezelni tudni, önismeretük, önkontrolljuk az elvárható módon működjön.

Végeredményben a szociális munka etikai kódexe idevonatkozó cikkelyeinek feleljenek meg munkavégzésük során. Egy esetmegbeszélés alkalmával vagy egy családi csoportkonferencia ülésén a gyermek, a hozzátartozó, vagy más szakmai körből jelenlévő szakember (leggyakrabban pedagógus, gyermekorvos) részéről megnyilvánuló megkülönböztetésre vagy előítéletességre utaló megjegyzés esetén az adott helyzetben legcélravezetőbbnek látszó módon reagálni kell az elhangzott negatív véleményre.

Soha nem hagyhatunk kétséget a felől, hogy a gyermekvédelmi szakmát képviselő szakember miként gondolkodik, hogyan értelmezi a megjegyzést, vagy megnyilvánulást.

4. A gyermek részt vesz a személyét érintő döntésekben.

Ez az indikátor együttesen alkalmazandó a 11. indikátorral, mert a gyermek részvétele valamely döntésben feltételezi, hogy szabadon véleményét nyilváníthat.

Az indikátor alkalmazásával meggyőződünk arról, hogy a gyermek részvétele biztosított-e a protokollok alkalmazásakor. Miután a részvétel célja az, hogy a gyermek részese, aktív szereplője legyen a róla születő döntéseknek, azok realizálása során (pl. védelembé vett gyermek, családba fogadott gyermek, új gondozási helyre kerülő gyermek) kellően motivált és érdekelt legyen, ezért kérdés lehet, hogy vajon csak ítélőképessége birtokában lévő gyermek esetében értelmezendő-e az indikátor. A válasz: nem!

A nemzetközi ajánlások általában tartózkodnak az életkor konkrét meghatározásától, mert az gyengítené e gyermeki jog érvényesítését.

Az intellektus fejlődésbeli elmaradása (pl. szocio-kulturális okból) vagy az értelem valódi sérülése (tanulásban akadályozottság, értelmi akadályozottság) nem lehet oka a részvétel elmaradásának, miként a gyermek szociális kapcsolatainak zavara sem (pl. autisztikus tünetek).³

Ilyen esetekben megfelelő szakemberek bevonásával (gyógypedagógus, pszichológus) segíteni, támogatni kell a részvételt, azaz ennek meglétéről kell meggyőződnünk.

Tehát az ítélőképesség hiányát csak akkor fogadhatjuk el, ha azt súlyos fogyatékossgal együttjáró betegség vagy pszichiátriai betegség okozza.⁴ Azonban ilyenkor is szükséges, hogy a gyermeket képviselje gondozója/gyámja, aki őt a legjobban ismeri és szükségleteit „szándékát, kívánságát” közvetett módon megjelenti.

Az érzékszervi és mozgásfogyatékossgok esetében az indikátort maradéktalanul használni szükséges.

Minden olyan esetben, amikor a gyermek részvétele nehezített, például nem érti jól a nyelvet, vizsgálandó, hogy a szóban forgó nehézség elhárítására milyen segítséget kap.

A gyermek részvételét az őt érintő döntésekben a Gyvt. is előírja. Az elhelyezési protokoll használatakor erről például egyszerűen meggyőződhetünk. (A jegyzőkönyv szerint a gyermek részt vett az elhelyezési értekezleten). Ez önmagában csak formális megfelelést jelent, ezért vizsgálni szükséges, hogy a részvétel érdemi volt-e.

A részvételnek a gyermek élete minden színterén meg kell valósulnia, különösen azokban a protokollokban, amelyek használatára nap, mint nap sor kerül (ezek például a gyermek gondozása-nevelése feladatai a gyermekek és a családok átmeneti otthonaiban, gyermekotthonban, nevelőszülőnél).

³ Korábbi, de napjainkban még használatos terminológiával: mentális retardáció, enyhe értelmi fogyatékossg, középsúlyos értelmi fogyatékossg (debilis, imbecilis).

⁴ BNO kód F73, vagy ha a gyermek IQ-ja 20-49 között határozható meg, olyan teszttel, amelynek átlaga 100. Olyan pszichiátriai betegség, amikor a gyermek magatartásával önmagát és a közösséget súlyosan veszélyeztet. A betegségek és fogyatékossgok igazolását csak az 5/2003. (II. 19.) ESZCSM rend. alapján jogosult szakorvos adhatja ki, tehát kizárólag ennek alapján állíthatjuk, hogy a gyermek nincsn ítélőképessége birtokában.

A leggyakoribb élethelyzetek a következők: zsebpénz felhasználása, önállóság mértéke az öltözködésben, önkiszolgáló tevékenységek, a gyermek mit szeretne sportolni, iskolaválasztás-pályaválasztás.

Módszertani kérdés az indikátor szakszerű alkalmazása, amire itt részleteiben nem térünk ki, pusztán emlékeztetünk rá, hogy minden szereplőt szükséges meghallgatni, minden előírt dokumentációt meg kell tekinteni. (a gyámi, gondozói tanácsadó külön beszélget a gyámmal (gondozóval) és külön beszélget a gyermekkel).

5. A gyermek és hozzátartozója megismerheti a nekik nyújtott szolgáltatásokat.

Ez az indikátor szorosan összekapcsolódik a 10. indikátorral, mert a gyermeknek és hozzátartozójának nyújtott szolgáltatások megismerése csak megfelelő információk birtokában lehetséges.

A szolgáltatások megismertetése egyfelől a bizalomépítést, egyben a kiszolgáltatottság érzés megszüntetését szolgálja, másfelől praktikus, a szolgáltatás használatát elősegítő ismereteket nyújt. Összességében előmozdítja, erősíti a gyermek/a szülő és az intézmény, szakember együttműködését.

A szolgáltatások megismertetése során fontos törekedni arra, hogy a gyermekben/szülőben kellően tudatosuljon: az igénybevett szolgáltatás a gyermek és a család szociális, mentális és erkölcsi jólétét, fizikai és szellemi egészségét szolgálja. Ennek megvalósulását az indikátor csak közvetve képes mérni, pontosabban azt tudjuk mérni, hogy a tájékoztatás, egy szolgáltatás megismerhetőségének mélysége általában megfelelő-e. (Egy konkrét esetben mindig számolni kell azzal, hogy a gyermek/szülő önkéntesen veszi-e igénybe a szolgáltatást, vagy kényszerintézkedésről van szó).

Egy protokoll alkalmazásakor, illetve azt megelőzően a gyermeket/szülőt meg kell ismertetni annak lényegével, céljával, a várható eredménnyel, a szereplőkkel és minden más fontos körülménnyel, információval.

Lehetőséget kell biztosítani, arra, hogy a gyermek/szülő kérdezhesen. A protokoll eredményes használatának fontos feltétele ez, az elmulasztás lehetősége időhiány miatt kockázatként kezelendő.

A megismertetés, tájékoztatás módzatai sokfélék lehetnek, de minél szélesebb körűek és változatosak, annál inkább bizalomnövelők és egyben egy intézmény, egy szolgáltatás transzparenciáját is növelik.

Például:

- a településen a közösségi helyeken (önkormányzat, ügyfélszolgálat iroda, orvosi/gyermekorvosi rendelő, iskola, óvoda, közösségi ház) kifüggesztve megtalálható a szolgáltatások elérhetősége
- az önkormányzat, az intézmények (különösen az alapellátás intézményei) építészeti, belsőépítészeti szempontból megjelenésükben küldetésük felől nem hagynak kétséget, esztétikusak és bizalmat ébresztőek
- az önkormányzat és intézményei működtetnek honlapot, interaktív honlapot.

- a helyi írott sajtóban, helyi és regionális rádió és TV adásaikban rendszeresen hírt adnak szolgáltatásaikról
- az intézmények informatív és esztétikus kiadványokat, prospektusokat készítenek magukról, és fontosabb szolgáltatásaikról
- az intézmények rendszeresen tartanak nyílt napokat, informálják erről célcsoportjaikat
- a gyermekotthonban élő gyermek megismeri a házirendet és más helyi szokásokat
- a gyermekotthonban élő gyermek ismeri a gyámi, gondozói tanácsadó, a gyermekjogi képviselő elérhetőségét
- az egyes szolgáltatók, például a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai közös eszmegbeszéléseket, szakmai fórumokat tartanak. Ebből következően kellően ismerik egymást és informálni tudják a gyermeket/szülőt a társszolgáltatókról is
- a gyermeknek/szülőnek elmondják, hogy hogyan utazhat a család lakóhelye és a gyermekotthon/nevelőszülő székhelye, lakóhelye között
- a gyermek/szülő a leendő gondozási helyet előre megismerheti
- az örökbefogadásra várakozó szülőkkel megismertetik a közvetítéssel foglalkozó legálisan működő civil szervezeteket, az örökbefogadó szülők egyesületeit
- a bűncselekményt elkövetett gyermek, megismeri a büntetőeljárás szakaszait, intézményeit, szereplőit, a követendő magatartási szabályokat
- a gyermekotthonban, nevelőszülőnél élő gyermek és az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt megismeri az otthonteremtés lehetőségeit.

6. A gyermek identitása kialakításához, megerősítéséhez megfelelő támogatást kap.

Az indikátorral a gyermek identitása kérdésének több komponensét vizsgáljuk. Legelőször is azt, hogy valamely protokoll alkalmazása a gyermek identitása tiszteletben tartásával történt-e.

Továbbá vizsgálandó, hogy a gyermek megkapja-e származása megismerésének lehetőségét és ahhoz milyen konkrét segítségben részesül.

A nem korai életkorban gondozásba került gyermeknél már rendszerint nem a származás megismeréséről, hanem az identitása fejlesztése, erősítése érdekében tett támogatásokat szükséges vizsgálni.

Ha a gyermek származása vélhetően vagy bizonyossággal - ez utóbbi csak szülőjének vagy a gyermeknek magának a nyilatkozatán alapulhat - eltérő a többségtől, akkor különös figyelemmel kell vizsgálni az identitáshoz fűződő szükségletek kielégítését.

(Magyarországon elsősorban a roma származás, de emellett bármely más etnikai, vagy nemzeti kisebbségi származás előfordulhat: például afgán, vietnámi, kínai, mongol).

Az alábbi szempontokkal vizsgálható a kérdés:

- a gyermek ismeri származását, születése körülményeit

- a gyermeknek van folyamatosan vezetett élettörténetkönyve
- a gyermek szabadon gyakorolja vallási és kulturális szokásait
- a településen, a gyermekotthonban működik roma klub, hagyományőrző csoport, amelyet a gyermek látogat
- ha a gyermek iszlám vallás szerint étkezik és tisztálkodik ezt a tevékenységet szabadon gyakorolhatja-e
- ösztönzik a gyermeket a származási nyelve tanulására
- ha a gyermek menekült, segítik-e hozzátartozóinak felkutatásában
- a gyermek repatriálását kezdeményezték (ha a gyermek legjobb érdekében áll)
- a gyermeket nem akadályozzák nevének használatában
- a gyermek számára biztosított, hogy származásának megfelelő kortárs kapcsolatokat létesítsen.

A többségitől eltérő származás esetén nő a kockázata a hátrányos megkülönböztetésen, ezért célszerű együtt vizsgálni a 3. indikátorral.

7. A gyermek ésszerű időn belül kapja meg a szükségleteinek megfelelő segítséget, támogatást, gondozást.

Az indikátort két dimenzióban kell értelmeznünk.

Egyszer, mint a protokollok megfelelő időben történő alkalmazásának a tesztjét. Mászor pedig kiterjesztve értelmezzük minden olyan esetre, amikor a gyermek érdekében intézkedésekre, beavatkozásokra van szükség, illetve amikor a gyermek gondozása, ellátása során az időbeliség fontos.

Az első esetben viszonylag könnyen tájékozódhatunk, mert számos protokoll – de nem mindegyik – esetében jogszabály írja elő, vagy jogszabályból következik, hogy a protokollt milyen időhatárokkal, ill. határidők megtartásával kell alkalmazni. Az örökbefogadás előkészítésének protokollja jellemzően ilyen, vagy a gondozási hely kijelölésére/megváltoztatására teendő szakszolgálati javaslat is határidőkben bővelkedik.

A teszt alkalmazása nem jelenthet pusztán automatizmust, mindig vizsgálni kell:

- ha valamely protokollrész alkalmazására *legfeljebb* x nap (rendszerint 15, 22) áll rendelkezésre, törekedtek-e a gyermek érdekében arra, hogy „ésszerű időn belül” azaz a szakmai szempontok sérülése nélkül a legrövidebb (legszükségesebb) idő alatt történjen meg például a gyermek szakértői bizottság általi vizsgálata.
- Ha valamely protokollrész alkalmazására *legalább* x napot rendel a jogszabály, akkor az ésszerű időn belülség minimum x nap, de a gyermek legjobb érdekében több is lehet. Például örökbefogadáskor a barátkoztatás minimum idejét a konkrét gyermek esetében kevésnek találjuk, ezért annak meghosszabbítására kerül sor.

Más esetekben az ésszerű időt, mint időtartamot nehéz és felesleges is pontosan meghatározni.

Ha a gyermek lázas beteg, akkor az orvoshoz történő eljuttatása ésszerű időn belül kell, hogy megtörténjen. Itt az ésszerű azt jelenti: azonnal, haladéktalanul.

Ha a gyermekotthonban a gyermek naptári naphoz kötve kapja meg a téli ruházatát és nem a tényleges időjárás függvényében, és ez azt eredményezi, hogy néhány napig, vagy hétig nem viselhet meleg ruhát, akkor nem csak az ésszerű időben kitétel nem teljesül, de a gyermek jó egészséghez fűződő jogát sem garantáljuk.

A védelembé vétel vagy az átmeneti nevelésbe vétel során annak megállapítására, hogy az intézkedésre ésszerű időn belül került sor, csak az esettörténet retrospektív vizsgálatával adható válasz.

8. A gyermek kapcsolatot tart a kapcsolattartásra jogosult személyekkel, mindenekelőtt a szüleivel.

A gyermek kapcsolattartása a szülői kapcsolat erősítését, támogatását jelenti. A kapcsolattartás előmozdításához nyújtott segítséget és a tényleges megvalósulását kell vizsgálni.

Nagyon eltérőek a gyermek és a szülő lehetőségei, hiszen más és más a mozgástér, ha átmeneti nevelt a gyermek, vagy a gyermekek átmeneti otthonában került elhelyezésre.

Akadályozottságot jelent a kapcsolattartásban, ha a szülők külön élnek, vagy külföldön tartózkodnak, vagy a szülő büntetés végrehajtás alatt áll. Az akadályozottság nem a kapcsolattartás lehetetlenségét jelenti. A gyermek számára ilyen esetekben is meg kell teremteni a szülővel történő találkozás lehetőségét.

Kapcsolattartás alatt elsősorban, de nem kizárólagosan a személyes kapcsolat létrejöttét kell érteni, ha azt nem tiltotta meg a hatóság vagy bíróság.

Ha a szülő kapcsolattartási joga gyermekével korlátozásra került (gyakoriságát és helyszínét illetően), akkor a korlátok betartása mellett törekedni kell a korlátozott lehetőség maximális kihasználására, azaz a teljesülést kell vizsgálni.

Az egyes protokollokkal való munka során a következő szempontok figyelembe vétele, érvényre juttatása vizsgálandó:

- a gyermeket (rendszeresen) látogatják, a gyermek hazamegy,
- a gyermeket elviszik, elkísérik a kapcsolattartás helyszínére, például kijelölt gyermekjóléti szolgálathoz, büntetésvégrehajtási intézetbe,
- a gyermek és a szülő felkészítést, támogatást kap a kapcsolattartás eredményessége érdekében (a gyermekjóléti szolgálat családgondozójától, a gyermekotthon vagy a nevelőszülői hálózat családgondozójától, a gyámtól, a nevelőszülőtől, a gyermek/lakásotthoni csoport csoportvezetőjétől, a nevelőszülői tanácsadótól, pszichológustól),
- a kapcsolattartás újraszabályozását kezdeményezi a gyermek gyámja (hivatásos gyámja), nevelőszülője, nevelőszülői tanácsadója, gyámi, gondozói tanácsadója,
- a gyermek véleményét, szándékát meghallgatják a kapcsolattartás érdekében,

- a szülő támogatást kap kapcsolattartása újraszabályozásának kezdeményezéséhez,
- a nem személyes vagy nemcsak személyes kapcsolattartás helyett/mellett a gyermek és a szülő között szabályozott és csak ésszerűen korlátozott módon rendszeres a telefonkapcsolat,
- a gyermek hozzáfér a telefonhoz,
- a telefon használat költsége költségvetésből biztosított,
- a gyermek számára biztosított a postai és elektronikus levelezés szüleivel (vagy más hozzátartozójával), ennek költségei költségvetésből biztosítottak,
- ellenőrzik-e, hogy a kapcsolattartást a gyermekotthon/nevelőszülő nem korlátozza nevelési célzattal,
- a szakszolgálatnál/gyermekotthonban (vagy adott esetben más helyszínen) van-e a kapcsolattartás céljára kialakított szoba,
- a kapcsolattartó szoba felszereltsége és barátságos berendezése (például játékokkal, pelenkázóval) előmozdítja-e a gyermek-szülő kapcsolat pozitív alakulását,
- ha a távolság indokolja, ott aludhat-e a gyermekotthonban a szülő és biztosítanak-e neki ellátást (étkezés, tisztálkodás)
- ha a szülőnek nincsen pénze útiköltségre, ki finanszírozza az utazást, megghiúsult-e a kapcsolattartás ilyen okból,
- figyelemmel kísérik-e a kapcsolattartás hatását, eredményét a gyermekre, megtörténik-e ennek dokumentálása,
- amennyiben a gyermek nem a szokásos gondozási vagy tartózkodási helyén, hanem például kórházban van, miként segítik elő, hogy kapcsolattartása biztosított legyen,
- ha a gyermek (fiatalkorú) előzetes letartóztatásban, vagy szabadságvesztés hatálya alatt áll, miként valósul meg a kapcsolattartás a szülővel, gyámjával, gondozójával.

Az indikátor alkalmazása során külön figyelmet kell fordítani két kockázati lehetőség figyelemmel kísérésére.

Az egyik a 3. indikátor szempontrendszere, a másik a gyermek betegsége, fogyatékosága.

Az utóbbi esetben a gyermeknek és a szülőnek egyaránt több támogatást kell kapnia a kapcsolattartáshoz.

9. A gyermek személyes szabadságában nincsen korlátozva (kivéve, ha annak törvényes feltétele fennáll).

Az indikátor értelmezési tartománya látszólag szűk teret enged. Ez azt jelenti, hogy a személyes szabadság egyenlő a fizikai korlátozás nélküli szabad mozgással.

Ennek ellentéte ugyanis a korlátozás, ami tartalmát tekintve szabadságmegvonással jár, hiszen például a nevelési felügyelet elrendelésekor a gyermek, nem hagyhatja el az intézmény területét, vagy szigorúbb esetben a nevelési felügyelet letöltésére kialakított helyiségben kell tartózkodnia.

A nevelési felügyelet jogintézményének törvényi garanciális feltételei adottak, az indikátor értelmezését erre az esetre nem terjeszthetjük ki.

A személyes szabadság korlátozhatatlanságát tágabban kell értelmeznünk. Abból indulunk ki, hogy a gyermek nincsen abban a helyzetben, hogy átgondolt, felelős döntéseket hozzon. Ellenkező esetben a szocializációs folyamatot és annak részét, a nevelés értelmét magát, - ami a jutalmazás-büntetés jogszerű és pedagógiaileg helyes eszközeivel él - tagadnánk.

A polgári jog a gyermeket cselekvőképtelennek, illetve korlátozottan cselekvőképességűnek tekinti és a szülőre/törvényes képviselőre ruházza a fontosabb ügyekben szükséges jognyilatkozatok tételét a gyermek helyett. A jognyilatkozatok gyakran valamilyen akarat, szándék kinyilvánításai. Például a gyermek szabad akaratát ellenében olyan helyszínen fog kapcsolatot tartani a külön élő másik szülővel, ahová ő nem szeretne elutazni. Ez tartalmilag ugyanaz mintha a gyermek szeretne valahová elmenni, viszont ebben mi megakadályozzuk. Mindkét esetben a szabadságmegvonás változataival szembesülünk.

A szabadság korlátozhatatlansága fogalmát, mint indikátort az „Egyezmény a gyermek jogairól” dokumentum szellemében kell értelmeznünk.

A 14. cikk 2. bekezdés

„Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek vagy, adott esetben a gyermek törvényes képviselőinek azt a jogát és kötelességét, hogy a gyermeket e jogának gyakorlásában képességei fejlettségének megfelelően irányítsák”

és a 18. cikk 1. bekezdés

„A felelősség a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért elsősorban a szülőkre, illetőleg, adott esetben a gyermek törvényes képviselőire hárul. Ezeket cselekedeteikben mindenekelőtt a gyermek mindenek felett álló érdekének kell vezetnie”

Életszerű felfogásban tehát a szülő/törvényes képviselő (és mindazok a szakemberek, akik a gyermekkel a gyermekvédelmi rendszerben, az egészségügyben, a közoktatásban kapcsolatba kerülnek) a gyermek érdekében szükséges és arányos módon korlátozhatja a gyermek szabad akaratát.

A korlátozásnak preventívnek, célirányosnak, a gyermek fejlődését szolgálónak és humánusnak kell lennie.

A korlátozást meg kell előznie a gyermek megnyerésére, vagy motiválására tett kísérleteknek.

Könnyen belátható, hogy akárcsak egy kötelező védőoltás beadása, vagy a gyógyszerek bevitelének nehézsége ilyen gyakorlatot követel meg.

Általánosságban elfogadható – ami a konkrét helyzetek elemzését nem helyettesítheti – ha a korlátozással életveszélyt hárítunk el. Például az úttesten átszaladni szándékozó kisgyermek visszatartása, „visszarántása” (ez utóbbi már a bántalmazással majdhogyan nem egyenlő), több mint megengedhető, hanem elvárható reakció a szülő vagy a gyermek felügyeletével megbízott személy részéről.

Hasonló helyzetek gyors, határozott megszüntetése az élethez fűződő legerősebb alapjog védelméhez megengedhető.

Tehát személyes szabadságában – akarata véghezvitelében - rövid ideig korlátozom azt a gyermeket például a lakásotthonban, aki arra kíváncsi, hogy társa belefér-e a mosógépbe.

A nevelést szolgáló pedagógiai helyzetekben ugyancsak korlátozásokra lehet szükség.

A társadalmilag elvárható helyes szokások kialakítása érdekében a korlátozást közvetett formában célszerű alkalmazni, azaz például szabályzatba, házirendbe foglalva a magatartási szabályokat, amelyek tartalmazzák a megszegésük esetén várható következményeket.

Az életszerű helyzetek sokféleségében célszerű mindig a jogok és kötelezettségek egyensúlyban tartására figyelni.

A gyermek valamely, a fejlődését elősegítő, vagy éppen a sérülését elkerülendő cél érdekében elsősorban a megnyerés, meggyőzés, motiválás eszközeivel kell, hogy befolyásunk alá kerüljön.

Rendkívül fontos a figyelem középpontjában tartani azt az elvet, hogy a gyermek valamely jogsértésével nem ad alapot arra, hogy más jogát korlátozzuk büntetési mód gyanánt. Például a gyermek a meghatározott időre nem jött vissza a nevelőszülőhöz, a gyermekotthonba, ezért hétvégén nem mehet haza (kapcsolattartás korlátozása!)

Vizsgálandó, hogy a fokozatosság elvét érvényesítve mennyire széles eszköztárral próbálták a gyermeket befolyásolni.

Magatartásproblémás és pszichés zavarokkal küzdő gyermek esetében a személyes szabadság korlátozásának megelőzésére mindig kell terápiás tervet készíteni és szakmai, szakmaközi esetmegbeszéléseken rendszeresen értékelni a gyermek helyzetét.

Az indikátor körültekintő alkalmazása elvárható többek között a gyermekjogi képviselőktől, a gyámi gondozói tanácsadóktól és a nevelőszülői tanácsadóktól.

10. A gyermek életkorának megfelelő információkhoz juthat.

Az indikátort úgy értelmezzük, hogy a gyermek hozzájut azokhoz az információkhoz, amelyek életkorának megfelelő módon előmozdítják szociális, szellemi és erkölcsi jólétét, fizikai és szellemi egészségét.

Ennek megfelelően:

- a gyermek a szülőtől, gondozójától, nevelőjétől, nevelőszülőjétől, gyámjától mindenekelőtt mesélés, beszélgetés formájában kulturálisan hasznos információkat kap,
- a gyermekkel való (óvodán, iskolán kívüli) napi életgyakorlatok és tervszerű foglalkozások során képessé teszik őt az információk befogadására, értelmezésére, az önálló információszerezésre,
- a gyermek hozzáfér az életkorának megfelelő vizuális (képeskönyv, mesekönyv, könyv, újság, számítógép használat, fotó, film) és auditív (zene, ének, ismeretterjesztés, hírek), információkhoz,
- a gyermek részt vesz érdeklődésének megfelelő kulturális rendezvényeken, eseményeken, tudományos és/vagy művészeti

- érdeklődésének, sportolási szándékának megfelelő tevékenységet végez (szakkörök, egyesületek, stúdiók),
- ha az információszerezés eszközei elektronikusak (különösen a TV és az Internet esetében), akkor a gyermek életkorának megfelelően szabályozott használatával és keretek között teheti ezt,
 - a családban vagy intézményben gondozott gyermek a jólétére ártalmas információktól védelmet kap,
 - ha a gyermek valamely kisebbségi, vagy nemzetiségi csoporthoz tartozik, akkor nyelvi szükségletére figyelemmel juthat információkhoz. Az információknak elő kell segíteniük a gyermek önazonosságának fejlődését,
 - a gyermek betegsége, fogyatékosága (különösen az érzékszerveket és az értelmet érintő) nem lehet akadálya az információszerezésnek (például mentális akadálymentesítés) annál inkább fokozott figyelmet és speciális módot igényel az információk megszerzése,
 - a gyermek megfelelő mennyiségű és minőségű, a fejlődését elősegítő információkhoz jutása érdekében a szülő segítséget kap ez irányú szülői feladata ellátásához, ha fogyatékos, ha beteg, ha szocio-kulturális szempontból rossz körülmények között él (például részt vesz a „Biztos kezdet” programban),
 - ha a gyermek hospitalizálódott vagy szocio-kulturálisan hátrányos helyzetű családból (például halmozottan hátrányos helyzet) került gondozásba, akkor elmaradása, hátránya behozásához többlettámogatást kap az információszerezés területén (például fejlesztőpedagógiai foglalkozással),
 - ha a gyermek (és családja) médiatudósításban szerepel, akár áldozatként, akár feltételezett elkövetőként, a magánélet fokozott védelmében részesül. Ehhez a gyermek (a szülő) segítséget kap a gyermekjóléti szolgálattól, a gyermek gyámja/hivatásos gyámja védelmében részesül. (Például a gyermek (fiatalkorú) helyett a törvényes képviselőjét ellátó gyám, eseti gondnok nyilatkozik).

Az indikátor alkalmazása során figyelemmel kell lenni a 4., 9., 11. indikátorra, együttes alkalmazásuk célravezető.

(Például a szempontok együttes kezelése szükséges a gyermek iskolaválasztása, érdeklődésének megfelelő művészeti- vagy sportág megválasztása értékelésekor)

11. A gyermek szabad véleménynyilvánításának és önkifejezésének lehetősége biztosított.

Az indikátor alkalmazásánál tudni kell, hogy a mindennapi életben a gyermek véleményének tiszteletben tartását, figyelembevételét kulturális és konvencionális akadályok nehezítik, akár csak a 4. indikátor esetében.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának a 7. számú átfogó kommentárja 2005., 14. bekezdése segít a gyermek véleménynyilvánításának figyelembevétele kiterjesztett értelmezésében.

„A fiatal gyermekek különösen érzékenyek környezetükre, és nagyon gyorsan megértik az életükben szerepet játszó embereket, eseményeket, megismerik a helyeket, és tisztába jönnek saját egyediségükkel.

Választanak, és számtalan módon kifejezik érzelmeiket, gondolataikat, vágyaikat már jóval azelőtt, hogy képesek lennének a beszélt vagy írott nyelv szabályainak alkalmazására”.

Ebből következően véleményformálásra képesnek kell tekinteni alsó korhatár nélkül a gyermeket. Aggályosnak tűnhet az újszülöttkor, vagy az értelem súlyos sérülése esetei. A kiterjesztett értelmezés éppen az jelenti, hogy a szóban forgó esetekben a gyermekhez legközelebb álló személy(ek)nek képesnek kell lenniük arra, hogy a gyermek viselkedéséből, nem verbális kommunikációból szakszerűen „olvasni tudjanak”, azaz a gyermek ilyen módon kifejezett szükségleteit, szándékait, kívánságát dekódolják és azt, mint véleményt, önkifejezést azonosítsák és közvetítsék.

A gyermek véleményének figyelembevétele természetesen korának és érettségének megfelelően kell, hogy történjen.

Ez részben evidencia, hiszen az életkort és az érettséget, mint egy adott időben fennálló állapotot nem befolyásolhatjuk. Ez egyszerre egy objektív korlát, de lehetőség is ugyanakkor. Másrészt viszont – miután a nemzetközi ajánlások sem az életkort, sem az érettséget szándékoltan nem definiálják – a protokollok alkalmazóira hárul az a kötelezettség, hogy a gyermeket az adott kérdésről, annak következményeiről megfelelően tájékoztassák. Ez azt jelenti, hogy képessé kell tenniük a gyermeket arra, hogy egy esemény, egy változás bekövetkezését az életében megértse, elemezni tudja, és véleményt nyilvánítson róla.

Látható, hogy a korlátozások elkerülését szolgálja az életkor és az érettség fogalmának definiálatlansága. Ezért a protokollok, de az indikátorok alkalmazói is egyaránt komoly kihívással kerülnek szembe.

Mindig tisztázandó: a gyermek közvetlenül, vagy képviselője (szülő, gyám, gondozó) útján formál véleményt. Kellően megalapozott-e, indokolható-e, amikor képviselője útján teszi ezt.

Például az örökbefogadó családhoz adaptációra kihelyezett gyermek és az örökbefogadók kapcsolatának fejlődését figyelemmel kísérő szakembernek, különösen a pszichológusnak végeredményben alacsony életkorú gyermek esetében nem, vagy nem pusztán csak a verbális kommunikációt, hanem a gyermek viselkedésének egészét kell tekintetbe vennie, amelyből a gyermek véleménye, akarata, szándéka megragadható. Kisgyermekes esetében és fontosabb ügyekben mindig segítse pszichológus a gyermek véleményének megismerését.

A véleménynyilvánításnak és magának a részvételnek is előfeltétele a gyermek megfelelő tájékoztatása. Az indikátor alkalmazásával meg kell győződni arról, hogy például a gyermeknek módjában áll-e megismerni – előzetesen – leendő nevelőszülőjét, gyermekotthonát és azt is, hogy véleménye kialakításához elegendő információ áll-e rendelkezésére.

Vizsgálni szükséges továbbá, hogy súlyos (szexuális) bántalmazást elszenvedett gyermek meghallgatása során miként törekedtek az ismételt traumatizáció elkerülésére. (Egyszeri alkalommal történő videón rögzített meghallgatással).

Itt természetesen nem a rendőrség számára készítünk protokollt, de a gyermek meghallgatására éppúgy sor kerülhet gyermekjóléti szolgálatnál, területi gyermekvédelmi szakszolgálatnál, gyermekotthonban.

Fontos annak vizsgálata is, hogy a gyermek van-e olyan helyzetben, hogy befolyásmentesen és félelem nélkül alkothat véleményt.

Számos esetben tapasztalható, hogy a gyermeket gyermekotthoni társai megfélemlítik, vagy a nevelőszülő teszi ezt saját érdekeinek alárendelve és kiszolgáltatva a gyermeket.

A gyermek véleménynyilvánításának fontos színtere a szakellátásban az érdekképviseleti fórum és a gyermekönkormányzat. Ennek rendszeres és érdemi működését szükséges vizsgálni, kevésbé formális – eseményszerű – voltát. Kérdés, hogy a gyermek bevonása az őt érintő kérdésekbe mennyire történik meg. Számos kérdés között itt elsősorban a gyermek ellátását, gondozását, szabadidejét, egyáltalán az otthonban élhető életet – többek között a házirend – illető kérdésekbe való véleménynyilvánítást és annak kellő súllyal történő figyelembevételét kell vizsgálni.

Ugyancsak fontos, hogy a gyermeknek van-e módja anonim módon segítséget kérnie, ennek milyen formájával élhet.

Ide tartozik a gyermekjogi képviselő működésének vizsgálata is, ami nem a képviselő munkájának tartalmi értékelését jelenti, hanem:

- a gyermekjogi képviselő elérhetősége (telefon, email) biztosított-e,
- a gyermekjogi képviselő fogadó órákat tart, ennek helyét és idejét a gyermek ismeri.

A 11. indikátor alkalmazásában különösen járatosnak kell lennie a gyámi, gondozói tanácsadónak, a nevelőszülői tanácsadónak, a hivatásos gyámnak, a gyámnak (ha nem lát el egyidejűleg gondozási-nevelési feladatot is).